

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

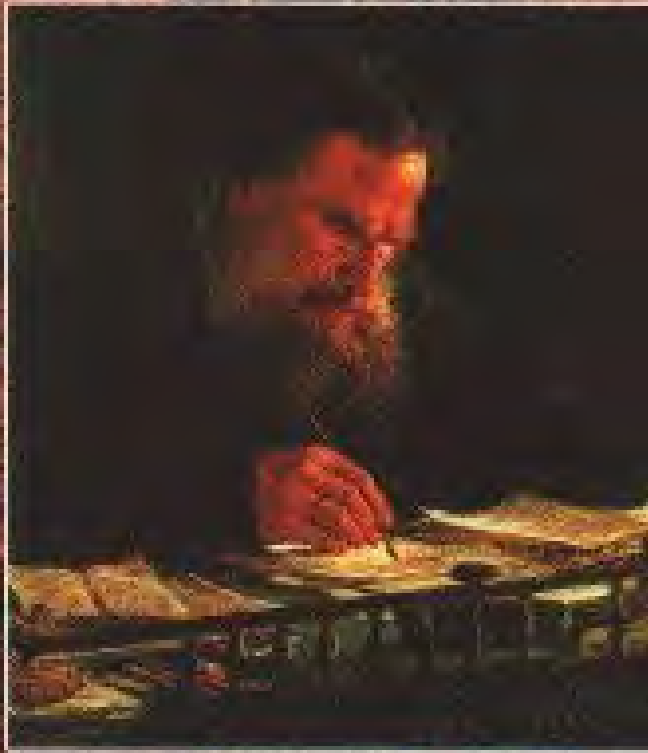
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Savaş ve Askerlik Üzerine

Lev Nikolayeviç Tolstoy

Derleyen ve Çeviren:
Ö. Aydın Süer

epos

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828 – 1910); Zengin bir ailenin çocuğu olarak Yasnaya-Polyana’da doğdu. Çok küçük yaşlarında önce annesini, sonra babasını kaybetti, yakınlarının elinde büyüdü. Öğrenimini tamamlamak için Moskova’ya gitti.

1851’de, sefahat dolu yaşantısına kesinlikle son vermeye kararı aldığı anda yirmi üç yaşındaydı. Aynı yılın sonbaharında Kafkasya ordusunda subay olan ağabeyi Nikolay’ın yanına giderek bir topçu tugayında subay yâveri olarak göreve başladı. O günlerde Kafkasya’daki savaşları anlatan “*Bas-kın*” ve “*Orman Kesimi*” öykülerini yazdı. 1854 Ocak ayında asteğmenliğe yükseltildi. Son derece kanlı geçen savaşın izlenimlerini “*Sivastopol Öykü-leri*”nde anlattı.

Tolstoy’un Kafkasya ve Kırım’da savaşırken edindiği izlenimler, kendisini savaş ve askerlik üzerine düşünmeye yönlendirdi. Tolstoy, savaşın insanlar için büyük felâketlere neden olan acımasız ve anlamsız özünü, kendisinden önce gelen yazarlardan farklı olarak, tarafsız ve ulusalcı düşüncelerden uzak bir biçimde ortaya koymaya çabaladı. Bu yeni yaklaşımıyla da kendisinden sonra gelen savaş karşıtı yazarlara öncülük etti. Tolstoy’un Rus edebiyatında Lermontov ve Bastujev-Marlinskiy’den sonra, uzun süre unutilan “savaş ve askerlik” temasına getirdiği yenilik, bu konuyu ilk kez psikolojik ve ahlâksal boyutlarıyla ele almasıdır.

Askerlikten ayrıldıktan sonra Petersburg’da sakin günler yaşadı. Ardından Batı Avrupa ülkelerinde uzun bir gezintiye çıktı. Almanya, Fransa, İsviçre’de dolaştı. Dönüşünde tekrar Yasnaya-Polyana’ya yerleşti. Asalet unvanlarından, lüksten sıkılıyordu. Köyünde öğrenim, eğitim bakımından yepyeni olduğunu düşündüğü bir okul kurdu. 1862’de huzura kavuştuğuna inandığı günlerde evlendi. Artık düzenli bir hayat yaşayabilecekti. Önemli romanlarından “*Savaş ve Barış*” ile “*Anna Karenina*”yı, bu sıralarda yazdı. Karısı eserlerinin yazılması sırasında büyük katkılarda bulundu. Geniş halk yığınlarının, özellikle Rus köylüsünün yoksul, perişan durumu onu çok üzüyordu. Servetinin önemli kısmını köylülere dağıttı, köylüler gibi yaşamaya başladı. Giydiği kaba saba elbiseleri kendisi dikiyordu. Ancak eskiden olduğu gibi bıkip usanmadan yazıyordu. Tolstoy ömrünün son yıllarını manevi sıkıntılar yaşayarak geçirdi.

7 Kasım 1910’da 82 yaşındayken ailesini terk etmeye karar verdi, yanına en küçük kızını ve doktorunu da alarak yola çıktı. Birkaç gün sonra Astapovo adlı bir kasabanın tren istasyonunda öldü.

Savaş ve Askerlik Üzerine’nin ilk baskısı Rusya’da değil, 1902 yılında zamanın en savaşçı devletlerinden biri olan Almanya’da yayımlandı.

Elinizde bulunan kitaptaki makaleler Türkçede ilk defa yayımlanıyor.

EPOS YAYINLARI-53

L. N. Tolstoy

Savaş ve Askerlik Üzerine

Derleyen ve Rusçadan Çeviren

Ö. Aydın Süer

Yayıma Hazırlayan

Ercüment Özkaya

Kitabın Orijinal Adı:

O voyne i voyennom dele

Berlin – 1902

© Ö. Aydın Süer, 2009

© Epos Yayınları, 2009

Düzeltili:

Rafet Özen

Kapak Tasarımı:

Zet Tanıtım

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:

epos

Baskı ve Cilt:

Sözkesen Matbaası (0.312) 395 21 10

Birinci Baskı,

Ankara, Ekim 2009

ISBN: 978-975-6790-64-9

EPOS YAYINLARI

GMK Bulvarı 60/20 (06570) Maltepe-Ankara,

Tel.Fax: (0.312) 232 14 70 - 229 98 21

eposyayinlari@eposyayinlari.com

www.eposyayinlari.com

L. N. TOLSTOY

SAVAŞ
ve
ASKERLİK ÜZERİNE

Derleyen ve Rusçadan Çeviren:
Ö. Aydın Sürer

Aydın Süer (1951 –); AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde öğretim üyesidir. 1973-89 yılları arasında Rus Dili ve Edebiyatı'nda öğretim üyeliği yapmıştır. Halen Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanıdır. Yayımlanmış eserlerinden bazıları şunlardır; *19. Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar* (Evrensel Yay.), *Pagaruşa* (Doğan Kitap), *Rusça Konuşma Kılavuzu* (Alkım Yay.).

Çevirilerinden bazıları şunlardır; Maksim Gorki, *Klim Samgin'in Yaşamı* (1, 2, 3, 4 – Evrensel Yay.).

İçindekiler

Sunuş/ 7

1. Savaş ve Askerlik Üzerine	9
2. Ek: General Dragomirov'un Askerlik Yönergesi	15
3. Subay Talimatnamesi	21
4. Başçavuşa Mektup	31
5. İsveçlilere Mektup	41
6. Kim Suçlu?	49
7. L. N. Tolstoy'un Georgiy Şopov'un Askerlik Hizmetini Reddetmesine İlişkin Bulgar Gazetesine Mektubu	53
7. Yurtseverlik mi, Barış mı?	57

Tolstoy'un Eserlerinde Savaş ve Askerlik

8. Tolstoy'un Gözüyle Savaş ve Askerlik	69
9. "Baskın"	75
10. "Polikuşka"	83
11. "Hacı Murat"	85
12. "Sivastopol Öyküleri"	89
13. "Savaş ve Barış"	99

ÖNSÖZ

Lev Nikolayeviç Tolstoy, ünlü bir yazar olduğu kadar, ünlü bir düşünürdür. Dinin dogmalarına karşı çıkması nedeniyle 1901’de kiliseden ihraç edilmiş, topraklarını köylülere dağıtarak toprak beylerinin düşmanlığını kazanmış, çarlık yönetiminin acımasızlığına karşı çıkarak saray çevresinin tepkisini çekmiş, savaş ve askerlik karşıtı söylemleri yüzünden sert eleştirilere uğramıştır. Tüm bunlara karşın, polis şefinin de belirttiğı üzere, “ünü hapis-hanelere sığmayacak kadar büyük bir yazar olduğu için” hiç tutuklanmamıştır.

1851’de Kafkasya’da savaşlara katılan, daha sonra da 1855’de Kırım’da Sivastopol kuşatmasında İngiliz, Fransız ve Osmanlı ittifakına karşı yapılan savaşlarda cesareti nedeniyle “Anna” nişanı ve madalyalarla ödüllendirilen Tolstoy, savaşın insanlık dışılığı ve acımasızlığıyla yüzleşmiş, savaştan sonra ordudan ayrılarak yaşamı boyunca savaş karşıtı tutumunu korumuştur.

Cephe deneyimlerini eserlerine de yansıtan Tolstoy, o dönemde özellikle güncel olan milliyetçiliğe de savaşa özendirmesi nedeniyle karşı çıkmıştır. Tolstoy’a göre savaş, ancak savunma amacıyla yapıldığında kabul edilebilir. Devletlerin çıkarları ve yayılmacı amaçları için yapılan savaşlar, bunlardan çıkar sağlayan bir kesime yaramakta, insanlar kilisenin de aracılığıyla bile bile ölüme gönderilmektedir.

Kitabın I. Bölüm’ünde Tolstoy’un savaş, askerlik ve yurt-severlik konularını ele aldığı yazılarının çevirisi yer almakta, ikinci bölümde ise eserlerinden alıntılar yapılarak bu konulardaki görüşleri irdelenmektedir.

SAVAŞ ve ASKERLİK ÜZERİNE

Askersin; sana ateş etmeyi, süngülemeyi, uygun adım yürümeyi, spor yapmayı, okumayı öğretiler, eğitime ve teftişe götürdüler. Belki de savaşa gittin, sana emredilen her şeyi yerine getirerek Türklerle ve Japonlarla savaştın. Yaptıklarının iyi mi ya da kötü mü olduğunu kendine sormak aklına gelmedi, değil mi?

İşte şimdi bölüğüne ya da birliğine, harekete geçme ve yanınıza gerçek mermi alma emri veriliyor. Seni nereye götürdüklerini sormadan atla ya da yürüyerek yol alıyorsun.

Seni bir köye ya da fabrikaya götürüyorlar. Uzaktan köy halkının ya da fabrika çalışanlarının meydanda toplanmış olduğunu görüyorsun; erkekler, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar. Vali ve savcı, polis şefiyle birlikte kalabalığa yaklaşıyor ve bir şeyler söylüyorlar. Kalabalık önce suskun, daha sonra giderek yükselen bir ses tonuyla haykırmaya başlıyor ve yöneticiler halkın yanından uzak-

laşıyor. O zaman köylülerin ya da fabrika çalışanlarının ayaklandıklarını ve seni de buraya onları sakinleştirmek için getirdiklerini anlıyorsun. Yöneticiler birkaç kez kalabalığın yanına gidiyor ve uzaklaşıyor, ancak haykırıışlar giderek artıyor; yöneticiler aralarında konuşuyorlar; daha sonra da silâhını gerçek mermilerle doldurman emrediliyor. Karşında, aralarından seçilerek askere alındığın kısa paltolu, kabanlı ve ayakları çarıklı erkekleri, karın ya da annen gibi başörtülü ve bluzlu kadınları görüyorsun.

İlk atışı kalabalığı oluşturanların başları üzerine yapmanızı emrediyorlar. Ancak kalabalık dağılmıyor ve giderek daha yüksek sesle bağılıyor; ve işte sana başlarının üzerine, havaya değil, doğrudan kalabalığın ortasına ateş etmen emrediliyor.

Sana bu atıştan doğacak sonuçlardan sorumlu olmadığın daha önce telkin edilmişti. Ama sen, kanlar içindeki insanın senin açtığın ateşle yere düştüğünü, başkası tarafından değil senin tarafından öldürüldüğünü, ateş etmeyebileceğini ve o zaman da o insanın ölmeyeceğini biliyorsun.

Ne yapman gerekiyor?

En azından silâhını indirir ve o ânda kardeşlerine ateş açmayı reddedebilirsin. Ama yarın yine aynı şey olabilir. Bu nedenle de, istesen de istemesen de iyice düşünmen ve seni silâhsız kardeşlerine ateş etmek zorunda bırakan ‘asker’ sıfatının ne olduğunu kendine sorman gerekiyor.

İncil’de kendi kardeşlerini öldürmemekten başka, ölüme yol açacak bir şey yapmaman, kardeşine öfke duymaman, düşmanlarından nefret etmemen, tersine, onları sevmen gerektiği de söylenmektedir.

On Emir’de, doğrudan “öldürme” denmekte, kimi öldürebileceğinden kimi öldüremeyeceğinden söz bile edilmemektedir. Sana öğretilen kurallarda ise, askerin, çara karşı bir emir dışında, üs-

tünün emirlerini her ne olursa olsun yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca 6. emrin açıklamasında, bu emrin öldürmeyi yasaklamasına karşın, savaşta düşmanı öldüren kişinin bu buyruğa karşı günah işlemiş sayılmayacağı belirtilmiştir.

Her kışlada asılı bulunan ve birçok kez okuduğun ve dinlediğin askerlik yönergesinde ise askerin insanları nasıl öldüreceği anlatılmaktadır. “Üç kişi sana saldırdığında, birincisini hançerle, ikincisine ateş et, üçüncüsünün ise süngüyle canını al... Süngün kırılmışsa dipçikle vur; dipçik de kırılmışsa yumrukla vur; yumrukların iş göremiyorsa dişlerini geçir” denmektedir.

Sana, öldürmek zorunda olduğun, çünkü yemin ettiğin ve yaptıklarından senin değil, üstlerinin sorumlu olduğu söyleniyor.

Ancak sen yemin etmeden, yani insanların emirlerini yerine getireceğine söz vermeden önce, Tanrı’nın, yani sana yaşam veren varlığın tüm buyruklarını yerine getirmekle, yemine gerek olmadan, yükümlüydün. Tanrı ise öldürmeyi buyurmuyor.

O hâlde, insanların sana emrettikleri her şeyi yerine getireceğin konusunda yemin etmen olanaksızdır. Bu konuda İncil’de açıkça “Hiç yemin etme!” denmektedir.

“Evet, evet, ya da hayır, hayır deyiniz; ayrıca yemin, iki yüzlülükten doğar.”

Yakov’un (Yakup) V, 12 mesajında da aynı şey belirtilmiştir. “Her şeyden önce, kardeşlerim, ne gökyüzü, ne yer, ne de başka bir şey üzerine yemin ediniz.” Dolayısıyla, yeminin kendisi bile günahdır. Yaptıklarından senin değil üstlerinin sorumlu olacağı konusunda söylediklerinin gerçek dışı olduğu da açıktır. Senin vicdânın, sende değil de bir onbaşıda, başçavuşta, bölük komutanın-

da, albayda ya da başka birisinde bulunabilir mi? Ne yapabileceğin ve yapmak zorunda olduğun, neyi yapamayacağın ya da yapmamak zorunda olduğun konusunda hiç kimse senin yerine karar veremez. Ve insan, yaptığı bir şeyden dolayı her zaman sorumludur. Zina suçu öldürmekten çok daha hafif değil midir ve bir insanın bir diğerine “zina yap, ben senin günahını üstleniyorum, çünkü senin âmirinim,” demesi mümkün müdür?

İncil’de anlatıldığı üzere, Âdem, Tanrı’ya karşı suç işlemiş ve karısının elmayı yemesini emrettiğini söylemiş, karısı ise kendisini şeytanın baştan çıkardığını belirtmiştir. Tanrı ne Âdem’i ne de Havva’yı bağışlamış ve kendilerine, Âdem’in karısının sözünü dinlediği, karısının ise yılanın sözüne itaat ettiği için cezalandırılacaklarını söylemiş. Yani, onları mazur görmeyerek cezalandırmış. Sen bir insanı öldürdüğünde ve bunu yapmanı bölük komutanının emrettiğini söylediğinde Tanrı aynı şeyi sana da söylemeyecek mi?

Aslında buradaki aldatma, kuralın kendisindedir. Askerin üstünün tüm emirlerini yerine getirmek zorunda olduğu kuralına, “Çar’a zarar verme olasılığı olanlar dışında” ibaresi eklenmiştir.

Eğer asker, üstünün emirlerini yerine getirmeden önce, bu emrin Çar’a karşı olup olmadığına karar verebiliyorsa, üstünün emrini yerine getirmeden önce yerine getirmesi istenen şeyin Tanrı’nın buyruklarına karşı olup olmadığını düşünmek zorunda da değil midir? İnsan öldürmek kadar Tanrı’nın iradesine karşıt bir şey yoktur. O halde, sana birisini öldürmeni emrettiklerinde insanlara itaat etmen gerekmez. Eğer itaat eder ve öldürürsen, bunu kendi çıkarın, yani seni cezalandırmamaları için yapıyorsun demektir. Örneğin, üstünün emriyle birisini öldürürken, mallarını çalmak için bir tüccarı öldüren katille aynı konuma düşüyorsun. O paraya tamah ediyor, sense üstlerin tarafından cezalandırılma-

ma ve ödüllendirilme arzusuna kapılıyorsun. İnsan yaptıklarından dolayı Tanrı'ya karşı daima kendisi hesap verir.

Hiçbir güç, üstlerinin senden talep ettikleri gibi canlı bir insanı keyfi istediği için ölü bir bedene dönüştüremez. İsa, insanlara, herkesin Tanrı'nın oğlu olduğunu, bu nedenle Hristiyan kişinin vicdânını, hangi unvânı taşırsa taşıсын, kral, çar veya imparator bile olsa, başka birisinin emrine veremeyeceğini öğretmiştir. Aynı biçimde, sana üstünlük kuran insanların senden kardeşlerini öldürmeni istemeleri, bu insanların sahtekâr olduklarını, dolayısıyla onlara itaat etmemek gerektiğini gösteriyor. Efendisinin gösterdiği herkese bedenini teslim etmeye hazır bir günahkârın konumu utanç vericidir; ancak daha utanç verici olan, en büyük günahı işlemeye, yani âmirinin gösterdiği her insanı öldürmeye hazır bir askerin durumudur.

Bu durumda, gerçekten Tanrı'nın buyruklarına göre davranmak istiyorsan, yapman gereken tek şey, utanç verici ve Tanrı'yı karşısına alan 'asker' sıfatını üzerinden atmak ve bu nedenle âmirlerinin sana verecekleri tüm acıları çekmeye hazır olmaktır.

Hristiyan bir askerin gerçek talimatnamesi, "General, askerin Tanrısıdır," ya da "asker, her konuda üstlerine itaat ederek, yabancıları ya da kendi kardeşlerini, silâhsız bile olsalar öldürmeye hazır olmalıdır" diyerek din karşıtı görüşler belirten talimatname değil, "insanlardan önce Tanrı'ya itaat etmek gerekir; bedenleri öldürebilen, ancak ruhları öldüremeyenlerden korkmamak gerekir" diyen tanrı emirleridir.

Gerçek ve aldatmaya yönelik olmayan tek askerlik yönergesi budur.

Gaspra, 7 Aralık 1901

EK:
GENERAL DRAGOMİROV'UN*
ASKERLİK YÖNERGESİ

Canını dostu için ortaya koyan kişinin sevgisinden daha büyük sevgi yoktur.

Sonuna kadar sabreden, kurtulur.

“Asker, İsa'nın savaşçısıdır.” Bunu böyle bilmek ve buna uymak zorundadır. Birliğini ailen, komutanını ise baban gibi gör; asker arkadaşını öz kardeşin, astlarını küçük kardeşin gibi gör. O zaman her şey hoş ve dostça olur, yolunda gider.

* Mihail İvanoviç Dragomirov (1830–1905); Rus general ve askerî kuramcı. Çarlık ordusunda önemli konumlarda bulundu. Osmanlı tarihinin en büyük askerî yenilgilerinden biri olan ve felâketli sonuçlarının etkisi bugün bile hissedilen 1877–78 Türk-Rus Savaşı'nda (93 Harbî) Tuna Cephesinde görev yaptı ve savaşın kaderi üzerinde önemli rol oynadı. Burada aktarılan yönergenin yanı sıra askerî konularda pek çok eser verdi. Tolstoy'un anıtsal romanı *Savaş ve Barış* hakkında askerî açıdan yaptığı ayrıntılı eleştiri zamanında büyük ilgi uyandırdı. – Ed.

Kendini düşünme, arkadaşlarını düşün; arkadaşların seni düşüneceklerdir. Kendin öl, ama arkadaşını kurtar. Ateş altında iken dağılarak ilerle, atağa hep birlikte kalk. Çünkü yumruk, parmaklar sıkılı iken vurulur, açıkken değil.

Bacak bacağı güçlendirir, el ele güç katar.

Küme halinde dur. Bir felâket, felâket sayılmaz; iki felâket yarım felâkettir; kaçışma ise felâkettir. Yerine geçecek kişileri bekleme, gelmeyecektir; destek ise olacaktır. İyi dövüşürsen, iyi dinlenirsin.

Yalnızca korkan kişi yenilir.

Her zaman vur, asla kendini savunma; süngün kırılırsa, dipçikle vur; dipçik iş görmezse yumruklarıyla vur; yumrukların da çalışmıyorsa dişlerini geçir. Yalnızca delicesine ve ölümüne savaşan kazanır.

Asker, savaşta iken aynı zamanda nöbetçidir. Ölürken bile silâhını elinden düşürme. Mermi üç günlük, bazen de mermi bulamayacağın tüm bir harekât için muhafaza et; az fakat ustaca atış yap; süngünle sert vur. Kurşun hatâ yapar ama süngü yapmaz. Kurşun aptal, süngü yiğittir.

Her bir kurşunu gözet; amaçsızca ateş etmek yalnızca şeytani avuttur. Suçluyu bilerek atılan kurşun vurur, serseri kurşun değil. Mermi muhafaza et; uzaktan vuramazsın; daha yakından ateş etmek için yaklaştığında ise ateş edecek şey bulamazsın. İyi bir askere en kızgın çatışma için otuz mermi yeterlidir.

Ölü ve yaralılarından mermileri topla.

Düşmanın üzerine ansızın atıldığında ya da sana âniden saldırdıklarında hiç duraksamadan vur, toparlanmasına olanak tanıma. "Hurra" diye ilk haykıran yiğit kişidir. Üç kişi saldırdığında; birincisini hançerle, ikincisine ateş et, üçüncüsünü süngüyle hakla.

Cesur insanı Tanrı korur.

Cesur insan hızla sokulduğunda Tanrı sessiz duranı buldurur! İyi bir asker için cenah ya da cephe gerisi yoktur. Düşmanın geldiği her yer cephe dir.

Süvariye daima yüzün dönük dur. 200 adım yaklaşıpna kadar bekle: Salvoya hazır ol, silâhı eline al ve olduğun yerde bekle.

Savaşta yeterince yiyemezsin, uyuyamazsın ve gereğinde de ölürsün. Çünkü bu bir savaştır. Gerçek bir asker için güç olan bu durum, dayanıksız asker için daha da güçtür. Bir şey senin için güçse düşman için de daha kolay değil, belki de daha da güçtür. Sen yalnızca kendi yaşadığın güçlükleri görürsün, düşmanınkini ise görmezsin. Ancak bu güçlükler daima vardır. Bu nedenle yılgınlık duyma. Koşullar ne denli güçleşirse o denli dirençli ve çılgınca vur. Vurdukça sen kendini daha iyi, düşmanın ise daha kötü hissedecektir. Yalnızca daha sabırlı olan kurtulur.

Zaferin hemen kazanılabileceğini sanma; düşman da dirençli çıkabilir. Bazen iki ya da üç kez de başaramayabilirsin. Dördüncü kez ve istediğini elde edemediğin sürece, daha fazla, saldır.

Savaşırken yaralılara yardımcı ol, yalnızca düşmanı yendikten sonra yaralıları düşün. Kim muharebe sırasında yaralıları için çabalar ve safları terk ederse, o yufka yürekli değil, kötü bir askerdir; onun için değerli olan arkadaşları değil, kendi canıdır. Yendiğin zaman herkes için, hem sağ kalanlar hem yaralıları için iyi olacaktır.

Sefer sırasında yerini terk etme; bir dakikalığına durursan 120 adım geride kalırsın. Daha neşeli yürü, yılgınlık duyma.

Konaklama yerine geldiğinizde herkes dinlenmemeli. Kimi uyur, kimi nöbet tutar. Uyuyan kişi uyandırılmadıkça sakın sakın uyumalıdır; arkadaşları onu korur. Seni nöbete koyduklarında,

yüz verst yol almış olsan bile, dinç dur.

Üst olarak atandığında insanları iyice avucuna al ve emirlerin net olsun, “marş”, “ileri” gibi komutları sert bir sesle verme. Önce herkesin nereye ve ne için gittiğini bilmesi için ne yapılacağını söyle, o zaman “marş”, “ileri” gibi komutlar işe yarar. Her savaşçı yapacağı manevrayı bilmelidir.

Yönetici en güzel şeylere olduğu kadar en kötü şeylere de lâ-yıktır.

Ortodoks İnancı, Çar Babamız ve Kutsal Rusya için öl; Tanrının kilisesi dua edecektir. Ölenler ruhunu takdis edecektir. Kim sağ kalırsa, şân ve saygı onun üzerine olsun.

Yerel sakinleri gücendirme. O bizi yedirir ve içirir. Asker haydut değildir.

Kendini, üniformanı temiz, mühimmatını düzenli tut. Silâhını, peksimetini ve ayaklarını gözünden bile iyi koru. Dolaklı çorabını sarmayı iyi öğren ve sefere giderken onları yağla – ayakların daha rahat eder.

Asker, sağlıklı, cesur, dayanıklı, kararlı, âdil, dürüst ve dindar olmalıdır. Tanrıya dua et! O zaferi kazandıracaktır! Yiğit adam mucize yaratır. Tanrı sizi yönetir. O sizin generalinizdir!

İtaat.

Eğitim.

Askerî düzen (disiplin).

Temizlik.

Sağlık.

Mazbutluk.

Dinçlik.

Cesaret.

Yiğitlik.

Zafer!

Şân! Şân! Şân!

Tanrım güç ver! Bizimle ol; Çünkü acılarımızda bize yardımcı olacak başka kimsemiz yok. Tanrım güç ver! Bize acı!

SUBAY TALİMATNAMESİ

Tüm askerî birimlerde, General Drogomirov tarafından düzenlenmiş, “*Askerî Yönerge*” adı verilen bir yönerge duvarda asılıdır. Bu yönerge, güya halktan gelme askerlere hitap eden (her askere aslında çok yabancı), aptalca bir cesarete yönelik, İncil’deki kutsal sözlerden alıntılarla karıştırılmış bir tümceler seçkisidir. İncil’deki sözler askerlerin öldürmek, dişleriyle düşmanlarını ısırarak zorunda olduklarını onaylamak için kullanılmaktadır: “Süngün kırılırsa yumruklarınla vur, yumrukların iş görmezce dişlerini sapla”. Yönergenin sonunda da Tanrı’nın askerlerin generali olduğu, “Tanrı generalinizdir” sözleriyle belirtilmiştir.

Başka hiçbir şey, Rus insanının cehâlet, kölece bir itaat ve hayvanlaşmada günümüzde ulaştığı korkunç düzeyi bu yönergeden daha açık biçimde gösteremez. Bu son derece dehşet verici olan ve dini aşağılayan “yönergenin” ortaya çıkarak tüm kışlalar-

da asıldığı günden beri, yani uzun bir süredir, hiçbir yönetici, İncil metinlerinin anlamlarının saptırılmasının kendilerini doğrudan ilgilendirdiği hiçbir din adamı bu iğrenç yönergeyi eleştirmemiştir. Ve bu yönerge, milyonlarca nüsha hâlinde basılmaya ve bu korkunç metni etkinliklerinin yönlendiricisi olarak kabul eden milyonlarca asker tarafından okunmaya devam etmektedir.

Bu yönerge beni çoktandır rahatsız ediyordu, şimdi ise ölmeden önce zaman bulamamak korkusuyla askerlere hitaben bir yazı yazdım. Bu yazıda onlara bir insan ve Hristiyan olarak Tanrı karşısında bu yönergede ortaya konanlardan tamamen farklı yükümlülükleri olduğunu anımsatmaya çalışıyorum. Bu anımsatmanın yalnızca askerlere değil, askerlik hizmetine erler gibi zorunluluktan dolayı değil de, kendi istekleriyle giren subaylara çok daha gerekli olduğunu düşünüyorum (subay derken asteğmenden generale kadar tüm askerî yöneticileri kastediyorum). Bu anımsatma, bana özellikle günümüzde gerekiymiş gibi geliyor.

100 ya da 50 yıl önce savaş, halkların yaşamının kaçınılmaz koşulu olarak kabul edildiğinde, savaşılan diğer ulusun insanları barbar, inançsız ve cani olarak görüldüklerinde ve kendi halklarını ezmek ve bastırmak için gerekli oldukları askerlerin aklına gelmediği zamanlarda, her şey güzeldi. O zamanlar alacalı, şeritlerle bezeli üniformayı giyerek, kılıcı şakırdatarak, mahmuzları şıkırdatarak dolaşmak, halkını savunmak için canını henüz fedâ etmese de etmeye hazır olduğu düşüncesiyle kendini bir kahraman gibi görerek alayın karşısında at oynatmak da güzeldi. Ancak, uluslararası ticarî, toplumsal, bilimsel ve sanatsal ilişkilerin halkları birbirine iyice yakınlaştırması sonucu, çağımızın ulusları arasındaki savaşlar, insanlar arasındaki en kutsal ilişkileri bozan aile içi kavgalar gibi görülmeye, dünyadaki yüzlerce toplumda ve özel sohbetlerin dışında da, genel olarak tüm gazetelerde sürekli ve

hep bir ağızdan, militarizmin akıl dışılığını, savaşın ortadan kaldırılmasının olanaklılığını hattâ gerekliliğini ortaya koyan binlerce makale yazılmaya, en önemlisi de, askerler giderek daha sık dış düşmanlara, dışarıdan saldıranlara karşı ya da yurdun ününü ve gücünü yüceltmek için değil, silâhsız fabrika işçilerine veya köylülere karşı harekete geçtiği günümüzde, şeritle süslü üniformayla at oynatmak, bölüğün karşısına havalı bir biçimde çıkmak, artık anlamsız değil, bağışlanmaz bir şey haline gelmektedir. Bu eskiden de böyleydi ama daha farklı biçimdeydi.

Eskiden, I. Nikolay döneminde, ordunun öncelikle silâhsız yurttaşlara ateş açılması için gerekli olduğu kimsenin aklına gelmezdi. Şimdi başkentlerde ve fabrika bölgelerinde toplanan işçileri dağıtmak amacıyla askerî birlikler konuşlandırılıyor ve askerlerin kışlalarından gerçek mermilerle çıkmadığı ve halka ateş açmak için her an hazır olmak üzere kapalı bir yerde tutulmadığı bir ay bile geçmiyor. Askerlerin halka karşı kullanılması yalnızca sıradan bir olay haline gelmekle kalmayıp, ileride bu amaçla kullanılacak biçimde hazırlanıyorlar. Yönetimler, askere alınanların birliklere dağılımında, askerlerin görevlerini yaşadıkları yerlerde yapmayacak biçimde seçilmelerinin bilinçli olarak yapıldığını gizlemiyorlar. Bu, askerlerin kendi akrabalarına ateş etmek zorunda kalmamaları amacıyla yapılmaktadır.

Alman imparatoru her asker kurası çekiminde yemin eden askerlerin bedenleri ve ruhlarıyla kendisine ait olduğunu, tek düşmanlarının, kendisine, yani imparatora düşman olanlar olduğunu açıkça söylemişti ve söylüyor (23 Mayıs 1901 tarihli konuşma). İmparator, düşmanın sosyalistler (yani işçiler) olduğunu, emrettiği takdirde askerlerin, bu işçiler öz kardeşleri hattâ anne ve babaları bile olsalar, üzerlerine ateş etmek zorunda olduklarını da söylemişti.

Bunun dışında, eskiden de askerler halktan kişilere karşı kullanılırdı, ancak hiç olmazsa kullanıldıkları kişiler, dürüst insanları öldürmeye ve soymaya hazır, bu nedenle de genelin iyiliği için ortadan kaldırılmaları gereken, canı kabul edilen kişilerdi. Ancak şimdi herkes askerlerin üzerlerine sürüldükleri kişilerin genellikle sakın, çalışkan, yalnızca emeklerinin karşılığını engellenmeden almak isteyen insanlar olduklarını biliyor. Sonuç olarak, askerlerin günümüzde en başta ve sürekli kullanıldıkları alan, var sayılan inançsızlardan ve genelde dış düşmanlardan veya iç düşmanlardan, yani canı âsilerden korunmak değil, silâhsız kardeşlerinin öldürülmeleridir. Bu kişiler asla canı olmayan, yalnızca çalışarak elde ettiklerinin ellerinden alınmamasını isteyen sakın ve emekçi insanlardır. Böylelikle günümüzde asıl görevi, öldürülme korkusuyla veya öldürerek kölece kullanılan insanları içlerinde bulundukları âdil olmayan koşullarda tutmaya çalışmak olan askerlik, artık sadece soylu olmamakla kalmayıp, doğrudan doğruya utanç verici bir görevdir.

Bu nedenle de, şu anda görev yapmakta olan subaylar kime hizmet ettiklerini düşünmeli, yaptıklarının iyi mi yoksa kötü mü olduğunu kendilerine sormalıdır.

Özellikle üst kademedeki birçok subayın, Ortodoksluk, mutlakıyet rejimi, devletin bütünlüğü, her zaman çıkabilen savaşların kaçınılmazlığı, düzenin gerekliliği, sosyalist sayıklamaların temelsizliği vb. hakkında görüşler ileri sürerek, yaptıkları görevin akla uygun ve yararlı olduğunu, ahlâkdışı hiçbir şey içermediğini kendilerine kanıtlamaya çalıştıklarını biliyorum. Ancak, onlar söylediklerine içtenlikle inanmıyorlar, akıllandıkça ve yaşlandıkça da daha az inanıyorlar.

Son derece onuruna düşkün, tüm yaşamını askerlik hizmetine adanarak üst rütbeler (general yâveri ve topçu generali) ve nişan-

lar kazanmış bir mesai arkadaşım, katıldığı savaflara ilişkin notlarını yaktığını, çünkü askerliğe bakış açısını değiştirdiğini ve şimdi her türlü savaşı, katılarak teşvik edilmemesi, aksine, tam anlamıyla gözden düşürölmesi gereken kötü bir şey olarak gördüğünü bana söylediğinde ne kadar mutlu bir şaşkınlık yaşadığımı anımsıyorum. Birçok subay da, çalıştığı süre içinde bunları söylemese bile, böyle düşünüyor. Aslında düşünebilen her subayın başka türlü düşünebilmesi de olanaksız. Aslında yalnızca, alt rütbelerden başlayarak en üst mertebeye, kolordu komutanlığına kadar subayların tüm yaşamını neyin oluşturduğunu düşünmeye değer. Görevlerinin başlangıcından sonuna kadar – cephe subaylarından söz ediyorum – yaptıkları etkinlikler, savafla gittikleri ve adam öldürmekle ilgilendikleri nâdir ve kısa dönemler dışında, iki amaca yöneliktir: Askerlere en iyi biçimde insan öldürme becerisini kazandırmak ve hiç düşünmeden, mekanik olarak, üstlerinin her emrettiğini yapacakları bir itaat düzeyine getirmek. Eskiden “ikisini iyice kırbaçla, birisini eğit” derler ve öyle de yaparlardı. şimdi ezilen asker yüzdesi azalsa da, ilke değişmeden kalmıştır. İnsanları, hayvan demesek bile, üstlerinin emri üzerine insan doğasına ve kendisine vaaz edilen dinsel inanca ters düşen işleri yapacak, özellikle de adam öldürecek bir makine durumuna indirgemek ve bunu yaparken de yalnızca kurnazca aldatmacalara başvurmak ve acımasızca güç kullanmak olacak şey değildir. Ama bu böyle olmaktadır.

Kısa bir süre önce, Paris’e atla altı saat uzaklıktaki Obrou adasındaki disiplin bölüklerindeki askerlerin uğradıkları korkunç işkencelerin gazeteciler tarafından ortaya çıkarılması Fransız basınında büyük gürültü kopardı. Cezalandırılanların ellerini ayaklarıyla birlikte sırtlarına bağlıyor, böylece yere atıyor, sırtlarına bağlı ellerinin başparmaklarına vida takıyor ve onları her hareketin

korkunç acı vereceği noktaya kadar sıkıyorlar ya da ayaklarından baş aşağı asıyorlar vb.

Doğalarının aksine davranışları yapan eğitilmiş hayvanları gördüğümüzde – köpekler arka ayakları üzerinde yürüyor, filler fiçileri yuvarlıyor, kaplanlar aslanlarla oynuyor vb. – tüm bunların aç bırakmaların, uzun kamçıların ve kızgın demirlerin bir sonucu olduğunu anlarız.

Benzer biçimde, donmuş gibi hareketsiz duran, aynı hareketi aynı ânda yapan, koşan, sıçrayan, ateş eden, haykıran, genelde de imparatorların ve kralların zevkle izledikleri ve birbirlerine övündükleri şu güzel geçit törenlerini ve tatbikatları yapan üniformalı insanları gördüğümüzde de aynı şeyleri anlarız. İnsandan insanca olan her şeyin alınması ve onun bir makine konumuna getirilmesi; ve tüm bunların ona acı çektirilmeden ya da sert ve acımasızca acı çektirildiği gibi üstelik onu aldatmadan başarılabilir şey değildir.

Ve siz, tüm subaylar bunu yapıyorsunuz. Nâdiren gittiğiniz gerçek savaşlar dışında, en üst rütbeden en alta kadar tüm göreviniz bu.

Size dünyanın öbür ucunda yaşayan bir aileden genç bir adam geliyor ve bu kişiye etmiş olduğu, İncil tarafından yasaklanan ve aldatmaya yönelik yeminin kendisini dönüşü olmayan bir biçimde, tıpkı bir yere konarak burnunun ucuna bir çizgi çekilen ve bu çizgiye bağlı olduğunu düşünen bir horoz gibi, bağladığı telkin edilmektedir. Bu kişi size tam bir itaat duygusuyla, kendisinden daha akıllı ve bilgili olan siz büyüklerin ona hep iyi şeyler öğreteceği inancıyla gelmektedir. Siz ise onu beraberinde getirdiği boş itikatlardan kurtarmak yerine, daha yeni, çok anlamsız, kaba ve zararlı itikatlar aşıyorsunuz: Bayrağın kutsallığı, Çarın neredeyse Tanrısallığı, her konuda mutlak surette üstlere itaat gibi. Ve

mesleğinizde insanları sersemleştirmek konusunda yarattığınız örneklerin yardımıyla bu genci hayvandan daha kötü bir konuma, kim emredilirse, hattâ kendi silâhsız kardeşlerini bile öldürmeye hazır bir konuma getiriyorsunuz. Daha sonra da bunu üstlerinize gururla gösteriyor ve bunun için de teşekkür ve ödül alıyorsunuz. Bir insanın cânî olması korkunç bir şeydir, ancak size güvenen kardeşlerinizi kurnazca ve acımasızca yöntemlerle kendi kardeşlerini öldürecek konuma getirmek en korkunç suçtur. Ve işte siz bunu yapıyorsunuz ve göreviniz tümüyle bundan ibarettir.

Bu nedenlerle de sizin çevrenizde, herhangi bir başka çevreye kıyasla, sigara içmek, kâğıt oynamak, alkoliklik, fuhuş gibi vicdânı uyuşturacak şeyler daha yaygındır ve intihar olaylarına daha fazla rastlanmasında şaşılacak bir şey yoktur.

“Baştan çıkarıcı şeyler dünyamıza girmek zorundadır, ancak kimin aracılığıyla giriyorsa ona yazıklar olsun”.

Görev yaptığınızı, eğer siz görev yapmazsanız kurulu düzenin bozulacağını, kargaşa çıkacağını ve her türlü felâketin olacağını sık sık dile getiriyorsunuz.

Birincisi, mevcut düzeni korunması için kaygı duyduğunuz konusunda söyledikleriniz gerçek değildir: Siz yalnızca çıkarlarınızı düşünüyorsunuz.

İkincisi, askerlik görevinden çekilmeniz kurulu düzeni bozsa bile bu, kötü görevi sürdürmenizi hiçbir biçimde haklı çıkarmaz; yalnızca, sizin çekilmenizle yıkılacak düzenin yok olması gerektiğini gösterir. Eğer en yararlı kuruluşlar olan hastaneler, okullar ve kimsesizlerin bulunduğu yurtlar, genelevlerden gelen gelirle ayakta kalsalardı, bu güzel kuruluşların getirdiği yarar, asla utanç

verici meslekten kurtulmak isteyen kadını içinde bulunduğu durumda tutmayı haklı gösteremezdi.

Kadın: “Siz yararlı kuruluşlarınızı fuhuş üzerine kurmuşsanız bunun suçlusu ben değilim; daha fazla düşkün bir kadın olarak yaşamak istemiyorum, sizin hayır kurumlarınız beni ilgilendirmez,” derdi. Kendisine, öldürmeye hazır oluşu üzerine kurulu mevcut düzenin korunması gerekliliğinden söz edilen her asker de böyle söylemelidir. Asker adam: “Genel düzeni, öldürmeye gerek olmayacak biçimde kurun; ben de bu kuralı bozmayacağım. Ben yalnızca katil olmak istemiyorum ve olamam da,” demelidir.

Birçoklarınız ona: “Ben böyle eğitildim, konumumla bağlanmış durumdayım ve bu konumdan çıkamam,” diyecektir. Bu da doğru değildir.

İçinde bulunduğunuz konumdan her zaman çıkabilirsiniz. Eğer siz bu konumdan çıkmıyorsanız, bunun nedeni, utanç verici mesleğinizin size tanıdığı bazı dünyevî çıkarlardan yoksun kalmaktansa, vicdânınıza karşı yaşamayı ve davranmayı yeğlemenizdir. Yalnızca subay olduğunuzu unutun ve insan olduğunuzu anımsayın; içinde bulunduğunuz konumdan çıkış yolu karşınıza çıkacaktır. En onurlu ve güzel çıkış, bölüğünüzü toplayarak karşılarına çıkmak, onları aldatarak yaptığınız tüm kötülüklerden dolayı askerlerden af dileyerek, askerlik mesleğini bırakmaktır. Bu size çok cesurca ve büyük cüret gerektiren bir davranış gibi görünebilir; ancak bu davranış, bir asker olarak her an yapmaya hazır olduğunuz ve yaptığınız, hücûma kalkmaktan ya da üniformanın aşağılanmasıyla dolaylı düello çağrısında bulunmaktan çok daha az cesaret gerektirir.

Ancak bu biçimde davranabilecek durumda olmasanız bile, askerliğin suç olduğunu anladıysanız, bu meslekten ayrılabilir, daha az elverişli de olsa herhangi bir görevi yeğleyebilirsiniz.

Eğer bunu da yapamazsanız, bu mesleği sürdürme ya da sürdürmeme konusundaki kararınızı, silâhsız köylü veya işçilerle yüz yüze geleceğiniz ve size üzerlerine ateş etmeniz emredildiği güne kadar – ki o gün çabuk gelecektir – ertelenecek demektir. İşte o zaman, içinizce insanca bir şeyler kalmışsa, itaat etmeyi reddeder ve bunun sonucunda da artık görevi bırakırsınız.

Câhil ve âdeta hipnotize edilmiş, birinci, ikinci ve üçüncü şıkkın gerekliliğini görmeyen, sakince görevini yapmayı sürdüren ve şimdiki koşullarda kardeşlerine ateş etmeye hazır olan hattâ bununla gurur duyabilecek, en üst rütbelerden alt rütbelere kadar birçok subayın var olduğunu biliyorum. Allahtan, kamuoyu giderek bu tür insanları tiksiner ve aşağılayarak cezalandırmakta, bu tür subayların sayısı giderek azalmaktadır.

Sonuç olarak, askerliğin kardeş katilliği anlamını taşıdığıнын her geçen gün anlaşıldığı günümüzde, subaylar, kendini beğenmiş askerî cesarete ilişkin eski safsataları sürdürmemekle kalmayacak, insan olarak aşağılanma ve utanma bilincinden yoksun bir kişi gibi, saf ve kendilerine inanan insanlara öldürmeyi öğretmek suçunu işlemeyecek, böylelikle de silâhsız yurttaşların öldürülmesine katılmayacaklardır.

Günümüzde, düşünebilen ve vicdânlı her subayın anlamak ve anımsamak zorunda olduğu şey işte budur.

Lev Tolstoy

Gaspra, 7/20 Aralık 1901

BAŞÇAVUŞA MEKTUP

Siz, askerlerin insanları belirli durumlarda ve savaşlarda öldürmeleri için eğitildiklerine, oysa, eğiten kişiler için kutsal sayılan âyette böyle bir izne benzer bir şey olmadığı gibi, aksine, insanların her ne nedenle olursa olsun öldürülmelerinin hattâ her ne nedenle olursa olsun incitilmelerinin, kendine yapılmasını istemediğin bir şeyin başkalarına yapılmasının yasaklanmış olmasına hayret ediyorsunuz. “Bu bir aldatmaca mı? Eğer aldatmacaysa bu kimin için yapılmaktadır?” diye soruyorsunuz.

Evet, bu, başkalarının terleriyle ve kanlarıyla yaşamaya alışmış, bu amaç için de İsa’nın öğretisini bozan ve çarpıtan insanların yararına bir aldatmacadır. İnsanların mutluluğu için verilen bu öğreti, şimdi bu çarpıtılmış hâliyle, insanların tüm felâketlerinin kaynağı durumuna gelmiştir.

Bu şu biçimde olmuştur:

Yönetim ve yönetime nüfûz eden ve başkalarının emeğiyle yaşayanlar için, çalışanlar üzerinde hâkimiyet kurmaya yarayan bir araç gereklidir; bu araç ise ordudur. Dış düşmanlara karşı savunma, yalnızca bahanedir. Alman hükümeti kendi ulusunu Ruslarla ve Fransızlarla, Rus hükümeti de Fransızlarla ve Almanlarla korkutmaktadır ve bu tüm hükümetler için geçerlidir. Aslında Almanlar, Ruslar ve Fransızlar komşularıyla ve diğer uluslarla savaşmak istemedikleri gibi, onlarla barış içinde yaşamak istemekte, savaştan her şeyden daha çok korkmaktadırlar. Hükümetler ve asalak üst sınıflar, çalışan halk üzerinde hâkimiyetlerine bir bahane bulmak için, bir atı köşede kamçılıyıp, sanki onu zapt edemiyormuş görüntüsü veren bir çingene gibi davranmaktadırlar. Bu kişiler, kendi halklarını ve diğer ulusu tahrik etmekte, daha sonra da ulusun refahı ya da savunması için savaş ilânından başka bir çıkış yolu yokmuş görüntüsü vermekte ve bu savaş yine generaller, subaylar, tüccarlar ve genelde de zengin sınıflar için yararlı olmaktadır. Aslına bakılırsa savaş, askerlerin var oluşunun kaçınılmaz sonucudur. Ordu, yalnızca hükümetlerin kendi emekçi halkı üzerinde hâkimiyet kurmaları için gereklidir.

Bu, bir suçtur; ancak daha da kötüsü, hükümetlerin halk üzerinde hâkimiyet kurabilmek için sağduyulu bir gerekçeye sahip olmak amacıyla, tüm bunların insanlarca bilinen yüce öğreti, Hıristiyanlık öğretisi tarafından emredildiği görüntüsü vermeleri, halklarını bu öğretille eğitmeleridir. İşin özünde ise bu öğreti yalnızca öldürmeye değil, her türlü zorbalığa karşıdır ve bu nedenle de, hükümetlerin halkın üzerinde hâkimiyet kurmak ve halkın gözünde Hıristiyan kabul edilmek için, Hıristiyanlığı çarpıtmaları, gerçek anlamını halktan gizlemeleri, böylelikle de insanları İsa'nın

onlara getirdiği mutluluktan yoksun bırakmaları gerekmektedir.

Hıristiyanlığın böylesine çarpıtılması çok eskiden, İmparator Konstantin'in* kutsal kişiler arasına katılmasıyla başlar. Bunu izleyen tüm yönetimler, özellikle de bizim Rus yönetimlerimiz, tüm güçleriyle bu çarpıtmayı korumaya ve halkın Hıristiyanlığın ana düşüncesini anlamasını önlemeye çalışmışlardır; çünkü halk, Hıristiyanlığın ana düşüncesini kavratsa, yönetimlerin, vergileriyle, askerleriyle, sürgün adalarıyla, darağaçlarıyla ve sahtekâr rahipleriyle kendilerini göstermeye çalıştıkları gibi Hıristiyanlığın hamisi olmayıp, aksine, bu dinin en büyük düşmanları olduklarını anlayabilir.

Bu çarpıtmanın bir sonucu olarak da, sizi hayrete düşüren aldatmacalar ve halkın çekmekte olduğu tüm bu korkunç felâketler ortaya çıkmaktadır.

Halk, eziktir, soyulmuştur, yoksuldur, câhildir ve ölmektedir. Neden? Çünkü toprak zenginlerin elindedir; halk fabrikalarda, dev kuruluşlarda gündelikle çalışarak köleleşmiştir. Çünkü ondan vergi alınmakta ve kendisi için gerekli olan şeylere zam yapılmaktadır. Bundan nasıl kurtulabilir? Zenginlerin elindeki toprakları mı almak gerekir? Ancak, bu yapılırsa askerler gelecek, ayaklanmacıları öldürecek ve hapse atacaktır. Fabrikaları, tesisleri mi ele geçirmek gerekir? Aynı şeyler olacaktır. Grev mi yapmalıdır? Ancak bu hiçbir zaman başarılı olmaz. Zenginler, işçilerden daha uzun süre dayanabilirler. Askerler, daima sermayenin yanın-

* Hıristiyanlığı devletin resmî dini yapan, bunu yaparken de o zamana dek devletin dışında hattâ devlete karşı bir varlık gösteren farklı geleneklere bağlı Hıristiyan gruplarını devlet düzenlemesi altında yeniden şekillendiren Roma imparatoru I. Konstantin (MS 272–337). Çarlık Rusya'sında devlet dini olan Hıristiyanlığın Ortodoks mezhebince aziz kabul edilir. – *Ed.*

da yer alacaklardır. Halk, askerler yönetici sınıfların hâkimiyetinde olduğu sürece içinde bulunduğu yoksulluktan kurtulamayacaktır.

Peki, ama halkı bu kölece konumda tutan askerler kimdir? Dağılmadıkları takdirde toprağı ele geçiren köylülere ve grev yapanlara, vergisiz mal soka kaçakçılara ateş edecek olan, vergi ödemeyi reddettiklerinde onları sürgün adalarına gönderen ve onları orada tutan erler kimdir? Erler, toprakları ellerinden alınan köylülerin, ücretlerinin yükseltilmesini isteyen grevcilerin, vergilerden kurtulmak isteyen vergi mükelleflerinin tâ kendisidir.

Bu insanlar neden kardeşlerine ateş açmaktadırlar? Bunun nedeni, kendilerine, göreve başladıklarında kabul etmeye zorlandıkları yeminin bir yükümlülük olduğunun telkin edilmesidir. Bu yeminde, genelde insanların öldürülmemesi, bunun ancak âmirlerin emri üzerine yapılabileceğı belirtilmekte, yani bu kişiler sizi şaşırtan aldatmacaya maruz kalmaktadırlar. Ancak bu noktada bir soru ortaya çıkmaktadır: Sağduyulu, okuma yazma bilen, hattâ eğitilmiş insanlar böylesine açık bir yalana nasıl inanmaktadırlar? Bir insan ne kadar az eğitilmiş olursa olsun, İsa'nın öldürmeye izin vermediğini, yumuşak başlılığı, alçak gönüllülüğü, yapısını bağışlamayı, düşmanları sevmeyi öğrettiğini bilmemesi; Hristiyanlık öğretisi temelinde, ileride kendisine emredilen herkesi öldürmeye söz veremeyeceğini öngörememesi olanaksızdır.

Soru, sağduyulu insanların şimdiye kadar inanılan, şu anda da askerlik yapanların inandıkları böylesine açık bir yalana nasıl inanabildikleridir. Bu sorunun yanıtı, insanların çocukluklarından itibaren, yalnızca bu yalana değil, başka bir dizi yalana, tüm bir yalanlar sistemine kanmaya hazırlanmalarındadır. Bu sistem, Ortodoks inancı olarak adlandırılmaktadır ve en kabasından bir puta tapınmadan başka bir şey değildir. Bu inanca göre, Tanrı'nın üçüz

olduğu, bu üçüz Tanrı'nın dışında göklerin Çariçesi olan bir Tanrı daha olduğu,* bu Çariçe dışında bedenleri çürümeyen çeşitli havarilerin, bunların dışında da Tanrıların ve göklerin Çariçesinin ikonalarının bulunduğu, bu ikonalara mum dikmek ve el açıp dua etmek gerektiği, dünyada en önemli ve kutsal şeyin papazın Pazar günleri bölmenin arkasında ekmekten ve şaraptan yaptığı karışım olduğu, papaz bu karışıma okuduktan sonra, artık şarabın şarap, ekmeğin ekmek olmaktan çıkıp, üçüz tanrıdan birisinin kanına ve bedenine dönüştüğü vb. şeyler öğretilmektedir. Tüm bunlar öylesine aptalca ve anlamsız, bunların ne anlama geldiğini anlamak öylesine olanaksızdır ki, bu öğretiyi anlatanlar bile anlamayı değil, yalnızca inanmayı buyurmaktadırlar. Çocukluklarından itibaren bu eğitimi alanlar, kendilerine söylenen her türlü saçmalığa inanmaktadırlar. Tanrının köşede asılı olduğuna ya da papazın kaşıkla verdiği karışımın içinde oturduğuna, tahtayı veya kutsal kalıntıları öpmenin, bunlar için mum dikmenin bu yaşam ve gelecekteki yaşam için yararlı olduğuna inanacak kadar sersemleşen insanları göreve çağırdıklarında da, istedikleri gibi aldatmakta, öncelikle de yemin etmeyi yasaklayan İncil üzerine, bu İncil'de yasaklanan şeyleri yapacaklarına yemin etmeye zorlamaktadırlar. Daha sonra da üstlerin emri üzerine insanları öldürmenin değil, üstlere itaat etmemenin günah olduğunu öğretmektedirler.

Askerlerin aldatılışının, üstlerin emriyle insanları öldürmenin günah olmayacağını kendilerine telkin edilişinden kaynaklanması, bağımsız bir olgu olmayıp tüm bir aldatmaca sistemiyle

* İsa'nın anası Meryem, Hristiyanlığın Ortodoks ve Katolik yorumlarında doktrinde değilse de, kilisenin de desteklediği popüler-pratik algısal düzeyde ayrı bir tanrı gibi muamele görür. – Ed.

bağlantılıdır ve bu sistem olmasa bu aldatmaca da mümkün olmaz.

Ancak, yalana dayanan, Ortodoksluk olarak adlandırılan ve kendisine Hristiyanlık inancı olarak gösterilen bu inanca inanan bir insan, rütbe olarak üstün kabul edilen herkese körü körüne itaat edeceği sözünü vererek askerlik görevi yapmasının günah olmadığına inanabilir, başka bir insanın iradesiyle öldürmeyi öğrenebilir ve bu korkunç, tüm yasalarca yasaklanmış suçu işleyebilir.

Ancak, yalana dayalı, Ortodoksluk olarak adlandırılan bu sahate Hristiyanlığa kanmayan bir kişi, buna hiçbir zaman inanmaz.

Sonuç olarak buradan da, sekte olarak adlandırılanlar, yani Ortodoksluk öğretisini yadsıyan, İncil’de ve özellikle de Dağdaki Vaaz’da* belirtildiği üzere İsa öğretisini kabul edenler, hiç bir zaman bu aldatmacaya kanmazlar; her zaman askerliği Hristiyanlıkla bağdaşmaz kabul ederek reddetmişlerdir, reddetmektedirler ve bunun yerine günümüzde yüzlerce, binlerce insanın, Rusya’da Duhoborların, Molokanların; Avusturya’da Nazarenlerin; İsveç, İsviçre ve Almanya’da Evangelistlerin¹ yaptıkları gibi, her türlü işkenceye katlanmayı yeğlemektedirler. Yönetim de bunu bilmekte, o olmaksızın hâkimiyetini sürdüremeyeceği genel kilise aldatmacasının çocukluktan itibaren tüm çocuklara uygulanmasına azamî dikkati göstermekte, hiç kimsenin bundan kaçabilmesine olanak vermemekte, bu konuyu her şeyden fazla dik-

* İsa’nın havarilerine ve kalabalık bir izleyici kitlesine verdiği, toplumsal hayatın temellerini oluşturması gereken, sevgi, merhamet, iyilik ve adalet gibi erdemlerle ilgili Hristiyan ahlâk anlayışını ortaya koyan vaaz (*Matta: 5-7; Luka: 6:17, 6:20-40*). –Ed.

¹ Pasifist tarikatlar. – ç.n.

kat ve korkuyla izlemektedir. Yönetim her şeye, ayyaşlığa, fuhşa izin vermekte, (ayyaşlık ve fuhşa yalnızca izin vermemekte, teşvik de etmektedir, zira ayyaşlık ve fuhuş da insanı aptallaştırır) ancak insanların bu aldatmacadan kurtulmasına ve başkalarını da kurtarmasına tüm gücüyle karşı çıkmaktadır.

Rus yönetimi bu aldatmacayı özellikle acımasızca ve iki yüzlülükle yürütmektedir. Yönetim bunu tüm yurttaşlarına uygulamakta, çocuklarını küçük yaşta yalana dayalı sözde Ortodoks inancıyla vaftiz etmekte, aksi takdirde cezalandırmakla tehdit etmektedir. Çocuklar vaftiz edildiklerinde, yani Ortodoks sayıldıklarında da, yönetim, istemleri dışında vaftiz edildikleri bu inancı tartışmayı ağır cezalarla korkutarak yasaklamaktadır. Kişiler bunu tartıştıklarında, tıpkı bu inançtan geri adım attıklarında ya da başka bir inancı kabul ettiklerinde olduğu gibi, cezalandırılmaktadırlar. Aslında, tüm Rusların Ortodoksluğa inandığı söylenemez. Onlar da inanıp inanmadıklarını bilmemektedirler, çünkü daha çok küçük yaşta bu dine yönlendirilmişlerdir. Zorla kabul ettirilen bu inanca, cezalandırılma korkusuyla bağlı kalmaktadırlar. Tüm Rus insanı Ortodokslukla birlikte ikiyüzlü bir aldatmacaya yakalanmıştır.

Sahip olduğu güçten yararlanan yönetim, bu aldatmacayı oluşturmakta ve desteklemekte, bu aldatmaca da, yine aynı biçimde, onun hâkimiyetini desteklemektedir.

Bu nedenle de, insanların tüm bu felâketlerden kurtulmasının tek çâresi, yönetimin kendilerine telkin ettiği bu yalana dayalı inançtan kurtulmaları, bu gerçekdışı inancın kendilerinden gizlemeye çalıştığı gerçek Hristiyan öğretisini benimsemelerindedir. Bu gerçek Hristiyanlık öğretisi, İsa'nın da belirttiği gibi, çok basit, net ve herkesin anlayabileceği bir öğretilerdir. Ancak bu basitlik ve anlaşılabilirlik, insanın, hepimizin eğitildiği ve bize Tanrı ger-

çeği olarak gösterilen bu yalandan kurtulması durumunda olasıdır.

Gereksiz şeylerle dolu bir kaba gerekli bir şeyi dökmek olmaz. Öncelikle ondaki gereksiz şeyleri boşaltmak gerekir. Aynı şey, gerçek Hıristiyanlık öğretisi için de geçerlidir. Öncelikle anlaşılması gereken, Tanrı'nın sözde 6000 yıl önce nasıl dünyayı yarattığı, Âdem'in nasıl günah işlediği, insan türünün nasıl oluştuğu, ve Tanrı'nın oğlu ve Tanrı'nın bir bakireden doğduktan sonra nasıl dünyaya geldiği ve günahlarını ödediğine ilişkin öykülerin, Mukaddes kitapta ve İncil'de anlatılan tüm masalların, kutsal kişilerin yaşamlarına, mucizelerine ve güçlerine ilişkin hikâyelerin, gerçekte boş Musevî inançlarıyla ruhbanların aldatmacalarının karışımından başka bir şey olmadığıdır. Ancak tüm bu aldatmacalardan arınmış bir insan, İsa'nın hiçbir yorum gerektirmeyen, anlaşılmaması olanaksız, basit ve net öğretisini anlayabilir ve kavrayabilir.

Bu öğretiyi, ne dünyanın başlangıcından ne de sonundan, ne Tanrı'dan ne de O'nun düşüncelerinden, genelde de bilemeyeceğimiz ve bilmemiz gerekmeyen şeylere ilişkin bir şeylerden söz eder. Onun sözünü ettiği, yalnızca insanın kurtulabilmesi için ne yapması gerektiği, yani doğumundan ölümüne kadar bu yaşamı en uygun biçimde nasıl yaşayacağıdır. Bunun için yalnızca insanlara, onların bize davranmalarını istediğimiz gibi davranmamız yeterlidir. İsa'nın tüm yasa ve kehânetleri bu kuraldadır. Bu biçimde davranmamız için ne ikonlara, ne güçlere, ne kilise zorunluluklarına, ne rahiplere ne kutsal kişiler üzerine yazılmış öykülere, ne akait yazarlarına, ne de hükümetlere gereksinimiz vardır; tam tersine, bunların hepsinden tam anlamıyla kurtulmamız gerekmektedir. Zira, insanlara onların sana davranmalarını istediğin gibi davranabilmek, ancak din adamlarının tek gerçek olarak gös-

termeye çalıştıkları bu masallardan arınmış, kendisini, başka insanlara emrettikleri gibi davranacağı vaadiyle bağlamamış insan için mümkündür. Ancak o zaman insan kendi istediklerini ya da başkalarının emrettiklerini değil, Tanrı'nın buyruğunu yerine getirecek konumda olabilir.

Tanrı'nın buyruğu ise, savaşmamız ve zayıflara acı çektirmemiz değil, tüm insanları kardeşimiz olarak kabul etmemiz ve birbirimize yardımcı olmamızdır.

İşte bunlar, mektubunuzun bende çağrıştırdığı düşüncelerdir. Bu düşünceler sizi meşgul eden soruların açıklanmasına yardımcı olabilirse çok sevinirim.

tarihsiz.

İSVEÇLİLERE MEKTUP¹

Sayın baylar!

Güzel mektubunuzda sözünü ettiğiniz, genel bir silâhsızlanmaya, her bir bireyin askerliği reddetmesi yoluyla en kolay ve kesin bir biçimde ulaşılabileceği konusundaki düşünceniz çok doğrudur. Hattâ ben bunun, askerî çevrelerin neden olduğu, giderek güçlenen dehşet verici felâketlerden insanlığın kurtuluşu için tek yol olduğunu düşünüyorum. Ancak, askerlik görevini reddeden kişilere, bu görevin yerine toplumsal çalışma yaptırılması düşüncesinin, Çarın önerisi üzerine toplanacak olan konferansta incelenmesi yaklaşımınız bana çok yanlış görünüyor. Bunun nedeni, bu konferansın, barışa ulaşmayı amaçlamayan ikiyüzlü bir girişimden başka bir şey olmayıp, ilerici insanların artık görmeye başla-

¹ Bu konferansın hazırlandığı sırada, birkaç İsveçli L. N. Tolstoy'a, içeriği bu yanıtta bulunan bir mektup göndermişlerdi.

dıkları gibi, tam tersine, genel barışın bu tek çözümünün insanlardan gizlenmesi amacını güdeceğidir.

Konferansın amacının, silâhsızlanma olmasa bile silâhlanmaya kısıtlama getirme olacağı söyleniyor. Bu konferansta hükümet temsilcilerinin silâh güçlerini daha fazla büyütmemeye konusunda anlaşacakları var sayılıyor. Eğer bu böyleyse, akla ister istemez, o anda daha zayıf durumda olan devletlerin temsilcilerinin konferans sırasında nasıl davranacakları sorusu geliyor. Bu durumdaki devletlerin gelecekte de komşularından daha zayıf konumda kalmayı kabul edeceklerini sanmıyorum. Eğer konferansta alınan kararların geçerliliğine kesin olarak inanır ve böyle zayıf bir durumda kalmayı kabul ederlerse, daha da zayıf konuma gelmeleri ve ordu için hiç harcama yapmamaları olasılık dâhilindedir.

Konferansın amacı devletlerin güçlerini eşit konuma getirmeleri olacaksa ve bu konu üzerinde durulacaksa, böyle olasılık dışı bir eşitliğe ulaşılabilecek olsa bile, ister istemez şu sorun ortaya çıkacaktır: Neden devletler şu andaki silâhlanma konumunda kalmak zorundalar da daha aşağı düzeyde silâhlanmıyorlar? Neden, örneğin Almanya, Fransa, Rusya birer milyon yerine, diyelim ki, beşer yüz bin, onar bin, ya da yalnızca biner askere sahip olmasın?

Azaltmak olasıysa, neden asgarîye indirilmesin ve nihayet, ordular yerine neden Davut ve Golyat gibi yiğit birer savaşçı ortaya çıkartılarak, uluslararası bir sorun, kazanana göre çözümlenmesin?

Devletlerarasındaki sorunların tahkim kurulunca çözüleceği söyleniyor. Ancak, bu sorunları hükümet temsilcileri yerine halk temsilcilerinin çözümlemesinden söz edilmiyor ve bu yüzden de bu çözümlerin doğru olacağının hiçbir garantisi yoktur. Bu kurulun kararlarını kim uygulayacaktır? Ordular. Kimin orduları? Tüm büyük devletlerin. Ancak bu devletlerin gücü eşit midir? Örneğin

kıta üzerinde kim, var sayalım, Almanya, Fransa ve Rusya ittifa-kına karşı bir kararı uygulayabilecektir? Ya da kim, denizlerde İngiltere, Amerika ve Fransa'nın çıkarlarına karşı bir karar alabilecektir? Tahkim kurulunun devletlerin güç kullanmasına karşı kararları, askerî güç kullanılarak uygulanacak, kısıtlanması gereken şey, kısıtlama aracı olacaktır. Kuşu yakalamak için onu harekete geçirmek gerek.

Sivastopol kuşatması sırasında bir gün garnizon komutanı Saken'in yâverlerinin odasında otururken antreye cesaretiyle ünlü, biraz tuhaf, aynı zamanda da o dönemde Avrupa'nın önde gelen satranç oyuncularından olan prens S.S. Urusov'un girdiğini anımsıyorum. Generalle bir işi olduğunu söyledi, yâver de onu generalin odasına götürdü. On dakika sonra Urusov önümüzden hoşnut kalmamış bir yüz ifadesiyle geçti. Onu geçiren yâver bulunduğumuz yere döndü ve gülerek, Urusov'un generale hangi konu için geldiğini anlattı. Urusov, Saken'e, sık sık el değiştiren ve yüzlerce insanın yaşamına mal olan 5. tabyanın önündeki siperlerde İngilizlere bir parti satranç oynama çağrısı yapılmasını önermeye gelmişti.

Kuşkusuz, siperlerde satranç oynamak, insanları öldürmekten çok daha iyi olurdu. Ancak Saken, siperde satranç oynamanın, ancak ortaya konan koşulların yerine getirileceği konusunda tarafların karşılıklı ve tam bir güven içinde olmaları durumunda gerçekleşeceğini çok iyi bildiği için, Urusov'un önerisini kabul etmemişti. Siperlerin önünde duran askerler ve siperlere yöneltilmiş toplar bu güvenin duyulmadığını kanıtlıyordu. Her iki tarafta da asker bulunduğu sürece, konunun satrançla değil, süngülerle çözümleneceği ortadaydı. Aynı şey, uluslararası sorunlar için de geçerlidir. Bu sorunların tahkim aracılığıyla çözülebilmesi için, devletlerin mahkeme kararlarını uygulayacakları konusunda tam bir karşılıklı güven içinde olmaları gerekir. Bu güven olduğu tak-

dirde ordulara gerek kalmaz. Eğer ordular varsa, doğal olarak, güven de yok demektir. Ve uluslararası sorunlar, askerî güç dışında bir yolla çözümlenemez demektir. Orduların varlığı, yalnızca şimdi tüm devletlerin yaptıkları gibi, kimi Asya'da kimi Afrika'da kimi Avrupa'da olmak üzere yeni yerler ele geçirmeleri için değil, zorla ele geçirilenleri de güç kullanarak ellerinde tutmaları için de gereklidir. Güç kullanarak ele geçirmek ve elde tutmak ancak yenerek mümkündür. Kazananlar da daima büyük ordulardır. Bu nedenle bir yönetimin ordusu varsa, bu ordu olabildiğince büyük olmalıdır. Yönetimlerin yükümlülüğü de budur. Yönetim bunu gerçekleştirmezse gerekli de değildir. Bir iktidar iç yönetimde pek çok şey yapabilir: Halka özgürlük verebilir, eğitebilir, zenginleştirebilir, yollar, kanallar inşa edebilir, çölleri insan yerleşimine açabilir, toplumsal çalışma olanakları oluşturabilir; ancak bir şeyi, özellikle de konferansın gerçekleştirmek için toplandığı şeyi yapamaz, yani askerî gücü azaltamaz. Eğer konferansın amacı, son açıklamalardan anlaşıldığı üzere, insanlara acımasız görünen yok edici silâhları kullanımdan kaldırmaksa – neden bu arada da öncelikle, askerî savunmanın gerekli koşullarını oluşturan casusluk, telgrafların gizlice değiştirilmesi, mektuplara el koyma gibi tüm dehşet verici alçaklıkların da bu arada kaldırılması için çaba gösterilmesin – böyle bir yasaklama, mevcut tüm savaş araçlarını kapsamalıdır ve bu olabilecek bir şeydir. Örneğin, yaşamları için savaşanlara çatışma sırasında en duyarlı organlara temas etme yasağı getirilmelidir. Neden patlayıcı bir mermiden kaynaklanan bir yara, ya da ölüm, hassas bir bölgeye alınan ve duyulan acının son kerteye ulaştığı basit bir kurşunun ya da bomba parçasının açtığı yaradan daha kötü olsun? Nasıl ve hangi silâhtan olursa olsun, sonuç ölümdür.

Şaşırtıcı olan, yetişkin ve ruhsal sağlıkları yerinde insanların böyle tuhaf düşünceleri nasıl ciddiyetle dile getirdikleridir.

Örneğin yaşamlarını yalana adanmış diplomatlar, bu kusura öylesine alışmışlardır ki, sürekli olarak bu yoğun yalan ortamında yaşar ve çalışırlar, önerilerinin tüm anlamsızlığını ve ikiyüzlülüğünü fark edemezler; ancak nasıl olur da sıradan olmayan insanlar – Çar’a yaranmak için onun komik özelliklerini övenler değil, sıradan olmayan dürüst insanlar – bu konferansın sonucunun, I. Aleksandr’ın Kutsal İttifakı sırasında olduğu gibi, yönetimlerin yurttaşlarına aşıladıkları aldatmacanın güçlendirilmesinden başka bir şey olamayacağını göremezler?

Konferansın amacı, barışın tesisi değil, savaşın getirdiği felâketlerden kurtulmanın tek çâresinin, bireylerin askerî cinayetlere katılmayı reddetmesi olduğu gerçeğini insanlardan gizlemektir.

Bu nedenle de, konferans, bu konuyu hiçbir biçimde tartışmaya açmayacaktır.

İnançları yüzünden askerlik yükümlülüğünü reddeden kişilere, tüm yönetimler, Rus yönetiminin Duhoborlara davrandığı gibi davranacaktır. Ve zamanı geldiğinde yönetim, tüm dünyaya sözde barışsever niyetlerini açıkladığında, Rusya’nın sözde ve eylemde en barışsever olan, bu nedenle de askerliği reddeden insanlarına acı çektirdiklerini, perişan ettiklerini ve sürdüklerini herkesten gizlemeye çabalayacaklardır. Tıpkı, biraz daha yumuşak olmakla birlikte, tüm Avrupa yönetimlerinin askerlik görevini reddedenlere daha önce ve şimdi yaptıkları gibi. Avusturya, Prusya, Fransa, İsveç, İsviçre ve Hollanda yönetimleri de bu konuda böyle davranmışlardır ve başka türlü de davranamazlar.

Başka türlü davranamazlar, çünkü yurttaşlarını disiplinli ordulardan oluşan bir güçle yönetiyorken bu gücü hiçbir biçimde azaltamaz, dolayısıyla da hâkimiyetlerini sıradan olmayan insanların rast gele davranışlarına bırakamazlar. Ayrıca, askerlik hizmetinin yerine başka bir hizmet yapılmasına izin verilmesi hâlinde, büyük olasılıkla, insanların büyük bölümü (kimse öldürmek ya da

ölmek istemez) başka bir çalışmayı askerlik hizmeti yapmaya yeğler ve o kadar çok çalışan ve o kadar az asker kalırdı ki, işçi olarak çalışmaya zorlanacak kimse kalmazdı.

Lafazanlıkları arasında şaşkınlaşan liberaller, sosyalistler ve ilerici etkin kişiler olarak tanımlanan diğerleri, meclislerde ve toplantılardaki konuşmalarının, kurdukları sendikaların, yaptıkları grevlerin, bastırdıkları broşürlerin aslında çok önemli, bazı kişilerin askerlik yapmayı reddetmesinin ise dikkate alınmayacak kadar önemsiz olduğunu düşünebilirler; ancak yönetimler kendileri için neyin önemli neyin önemsiz olduğunu çok iyi biliyorlar. Yönetimler meclislerde her türlü liberal ve radikal konuşmalara, işçi sendikalarına ve sosyalistlerin gösterilerine seve seve izin verirler; hattâ bu tür olayların halkların dikkatini kurtuluşlarının tek asıl ve tek çâresinden kaçırdıkları için kendileri açısından yararlı olduğunu bilerek de bunlara sempati duyuyorlarmış gibi görünürler; ancak, askerlik görevinin ya da askerlik görevi karşılığında vergi ödememenin reddedilmesine (ikisi aynı şeydir) asla izin vermezler, çünkü bu tür reddetmelerin, yönetimlerin aldatmacalarını ortaya koyarak hâkimiyetlerinin dibini oyduğunu bilirler.

Yönetimler, halklarını güç kullanarak yönettikleri ve şimdi olduğu gibi yeni topraklar ele geçirmeye devam ettikleri (Filipinler, Port Arthur v.b) ve ele geçirmiş olduklarını (Polonya, Alsas, Hindistan, Cezayir v.b.) elde tutmaya çalıştıkları sürece, orduları asla küçültmeyecekleri gibi, aksine sürekli büyüteceklerdir.

Bugünlerde bir Amerikan alayının İlo-İlo'ya* gitmeyi reddettiği haberi dolaşıyor. Bu haber sanki çok şaşırtıcı bir olaymış gi-

* Filipinlerde bir şehir. İspanya ile Küba ve Filipinler topraklarında yaptığı 1898 savaşını kazanan ABD, bir yıl sonra da, İspanya ile savaş sırasına ittifak yaptığı Filipinli yurtseverlerce kurulan Filipinler Cumhuriyeti'ne saldırmış, adaların mutlak kontrolünü kazanmak için başlatılan ve 1913 yılına dek süren bu savaş yüz binlerce Filipinlinin hayatına mal olmuştur. – *Ed.*

bi naklediliyor. Aslında şaşırılması gereken, bu tür olayların neden sürekli yinelenmediğidir. Başkalarının, genellikle de saygı duymadıkları kişilerin isteği üzerine son dönemde savaşan tüm Ruslar, Almanlar, Fransızlar, İtalyanlar ve Amerikalılar neden başka halkların insanlarını öldürmeye gidiyorlar ya da kendileri de yaralanıyor veya ölüyorlar?

Tüm bu insanların akıllarını başlarına almaları, kendilerini askere aldıkları sırada olmasa bile, son ânda, düşmanın üzerine gönderildiklerinde durmaları, silâhlarını atmaları ve karşılarındakilere de aynı şeyi yapmaları için bağırımları çok doğal ve açık bir davranış olur.

Bu o denli basit ve doğal bir şey olurdu ki, herkes aynı biçimde davranmak zorunda kalırdı. Eğer insanlar böyle davranmıyorlarsa, bu, insanların yönetimlerine inanmalarından kaynaklanıyor. Bu yönetimler, insanları savaş için taşımakta oldukları ağır yükleri kendi iyilikleri için yüklendiklerine inandırıyorlar. Tüm yönetimler, şaşırtıcı bir küstahlıkla, insanları tüm bu savaş hazırlıklarının ve sürdürülen savaşın, barış için gerekli olduğuna inandırmışlardır ve inandırmaktadırlar. Şimdi bu ikiyüzlülük ve aldatmaca ortamında yeni bir adım atılıyor. Bu, varlıklarını sürdürmek için orduya ve savaşa gereksinimi olan yönetimlerin, asker sayısının kısıtlanması ve savaşların ortadan kaldırılması için yapılan barış arayışlarıyla ilgilenir görüntüsü vermeleridir. Yönetimler, halkları, bireylerin kendilerini savaştan kurtarmak için kaygılanmalarına gerek olmadığına inandırmak istiyorlar. Aynı yönetimler, barış konferanslarında, önce orduların küçültüleceğini daha sonra da tamamen ortadan kalkacağını öne sürüyorlar. Bu doğru değildir.

Ordunun küçültülmesi ve ortadan kaldırılması, yönetimin iradesiyle değil, yalnızca iradesine karşı olabilir. Ordunun küçültülmesi ve ortadan kaldırılması, ancak insanlar yönetimlere güven-

mekten vazgeçtiklerinde ve onları sersemleştiren felâketlerden kurtuluşu aradıklarında mümkündür. Ve insanlar, bu kurtuluşu, diplomatların karmaşık ve ince manevralarında değil, her insan için zorunlu olan, tüm dinsel öğretilerde ve her bir insanın yüreğinde yazılan, 'kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma ve yakınlarını öldürme' yasasını yerine getirmekte aramalıdır.

Orduların küçültülmesi, sonra da ortadan kaldırılması, ancak kamuoyunun korkudan ya da çıkarları için özgürlüklerini satan ve asker adı taşıyan katillerin safına katılanları kınamasıyla mümkün olabilir; kamuoyu, şimdi adları bilinmeyen, uğradıkları tüm baskı ve acılara karşın, özgürlüklerini başkalarının eline bırakarak cinayet silâhı olmayı kabul etmedikleri için suçlanan kişileri ise insanlığın ilerici savaşçıları ve erdemli kişiler olarak ilân etmelidir. Ancak o zaman, ordular önce küçülecek daha sonra da yok olacak, insanlığın yaşamında yeni bir dönem başlayacaktır.

Ve bu yakın zamanda olacaktır.

İşte bu nedenle, askerliği reddetmenin büyük bir önemi olduğu, bu reddedişlerin insanları savaşın felâketlerinden kurtaracağı yolundaki düşünceniz çok doğru, ancak bu düşüncenizin konferansı etkileyebileceği görüşünüz çok yanlıştır. Konferans, yalnızca halkların gözünü kurtuluş ve özgürlüğün tek çâresinden uzak tutabilir.

Moskova, Ocak 1899

KİM SUÇLU?

(Transvaal savaşı nedeniyle yazılmıştır)*

Lev Tolstoy'un X'e mektubundan

...Size büyük bir memnunluk duyarak yanıt veriyorum, çünkü broşürünüz, hakkında akrabalarınızla aynı görüşü paylaştığım Ş. dışında, çok güzel ve içten yazılmış. Bu broşür çok sert olduğu için değil, imparatorluğun komik değilse de en iğrenç temsilcilerinden olan II. Wilhelm'in itici özelliklerini yeterince ortaya koymadığı için zayıf kalıyor.

* Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kuzeyinde bir eyalet. Sömürge imparatorluğunu genişletmek amacıyla yeraltı ve yerüstü kaynaklarca zengin bu bölgeyi ele geçirmeyi amaçlayan Britanya ile bölgeyi daha önce sömürgeleştirmiş olan Hollanda kökenli yerleşimciler arasına 1880-81 ve 1899-1902 yıllarında yapılan iki savaşın (Boer Savaşları) başlıca cephelerindendi. – Ed.

Ne denli güzel yazılmış olsa da gerçekte onlarla aynı görüşü paylaşmıyorum. Aynı görüşü kabul etmediğim gibi, sizin eleştirdiğinizi de eleştiremem.

Bir meyhanede iyice içerek sarhoş olan iki kişiden biri kâğıt çalışırsa, diğerrinin kanıtları ne denli ikna edici olursa olsun, onu suçlama konusunda karar veremem. Şu ya da bu kişinin münasebetsiz davranışlarının nedeni, içlerinden birisinin haklılığında değil, bu kişilerin sakince çalışıp dinlenmek yerine meyhanede şarap içmeyi ve kâğıt oynamayı gerekli görmelerindedir. Aynı biçimde, her ne nedenle olursa olsun çıkan bir savaşta bana yalnızca bir tarafın suçlu olduğunu söylediklerinde de bunu asla kabul edemem. Bir tarafın diğerrinden daha kötü davrandığı kabul edilebilir, ancak hangisinin daha kötü davrandığının seçimi, savaş gibi böylesine tuhaf, acımasız ve insanlık dışı bir olayın ortaya çıkışının en basit nedenlerini bile açıklayamaz. Bu nedenler, gözünü kapatmayan her insan için, şimdi süren Transvaal savaşında ve son zamanlarda yapılan tüm savaşlarda olduğu gibi, çok açıktır. Bu savaşların üç nedeni vardır: Birincisi – mülkiyetin eşit olmayan dağılımı, yani bazı insanların diğerrlerini soymaları; ikincisi – asker sınıfının varlığı, yani öldürmek için eğitilmiş ve görevlendirilmiş insanlar; üçüncüsü – yalana dayalı, genç kuşağın zorla eğitildiği, büyük bölümü bilinçli olarak aldatmaya dayalı dinsel öğretiler. İşte bu nedenlerden dolayı, savaşın nedenlerini Chamberlainlarda, Wilhelmelerde vb. görmek, bu yüzden de bize çok yakın olan ve içimizde hissettiğimiz gerçek nedenleri kendimizden saklamak, yalnızca anlamsız değil, zararlıdır da. Chamberlainlara ya da Wilhelmelere yalnızca kızabilir ve sövebiliriz; ancak yüreğimizdeki öfke ve sövme yalnızca kanımızı bozar ama eşyanın tabiatını değiştirmez; Chamberlainlar ve Wilhelmeler aslında arkala-

rında duran güçlerin kör silâhlarıdır.* Onlar nasıl davranmaları gerekiyorsa öyle davranıyorlar, aslında başka türlü de davranamazlar. Transvaal savaşında olduğu gibi, tüm tarih, siyasal kişiliklerin benzer davranışlar dizisinden oluşur ve bu yüzden de onlara kızmak, onları eleştirmek, yaptıkları etkinliklerin gerçek nedenlerini gördüğümüzde, sözünü ettiğim üç nedene nasıl yaklaştığımızı göz önüne alarak kendimizin de suçlu olduğunu hissettiğimizde, tümüyle yararsız hattâ olanaksızdır. Halk kitleleri çalışmanın yükü altında ezilirken biz ayrıcalıklı zenginliklerimizden yararlandığımız sürece, ayrıcalıklı zenginliklerimizi yaşatmak için bize gerekli olan pazarlar ve altın mâdenleri vb. uğruna yapılan savaşlar olacaktır. Ayrıca savaşlar asker kesimini onayladığımız, varlıklarını sürdürmelerine tüm gücümüzle karşı çıkmadığımız sürece de devam edecektir. Biz kendimiz de ya askerîyede çalışıyoruz ya da onu yalnızca gerekli değil aynı zamanda övgüye değer buluyoruz ve savaş çıktığında da Chamberlain gibi birisini suçluyoruz. En önemlisi de, vaaz verdiğimiz bir yana, bu saptırılmış Hıristiyanlığa hoşnutsuzluk duymadan izin verdiğimiz sürece savaşlar olacaktır. Kilise Hıristiyanlığı olarak adlandırılan bu öğretilerde,

* II. Wilhelm (1859-1941): 1888-1918 arasında Almanya İmparatoru. Ulusal birliğini kurmakta geciktiği için sömürgecilik yarışında geride kalmış olan Almanya'yı bir sömürge imparatorluğuna dönüştürme hevesiyle I. Dünya Savaşının başlıca hazırlayıcılarından olmuştur. Joseph Chamberlain (1836-1914) : İngiliz siyasetçi. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında uzun yıllar Sömürgeler Bakanlığı yapmıştır. Bu görevi boyunca İngiltere'nin “deniz aşırı çıkarlarını korumak” adına beş kıtada birçok askerî harekâtın ve savaşın kararını vermiştir. İngiltere'nin çıkarları için yürüttüğü politikalarla bir yandan emperyalist güçler arasında dünya savaşına dönüşecek bir kapışmayı kaçınılmaz kılarken, bir yandan da böyle bir savaşın patlamasını önlemeye boşu boşuna çabalamıştır. II. Dünya Savaşının patlak verdiği sırada İngiltere Başbakanı olan ve izlediği politikalarla bu savaşın patlamasının başlıca sorumluları arasında görülen oğlu Neville ile karıştırılmamalıdır. – *Ed.*

Tanrısever bir savaşçılık, toprakların takdis edilmesi ve savaşın Hristiyanca bir adalet konusu olduğu kabul görmektedir. Bu dini çocuklarımıza kendimiz öğretiyoruz, kendimiz vaaz ediyoruz, sonra da, insanların birbirini öldürdükleri için Chamberlain ya da Kruger suçludur diyoruz. İşte bu nedenle sizinle aynı görüşte değilim ve bu gibi durumlarda, nedenleri, kötülüğün azalması ya da çoğalması konusunda benim de etkili olabileceğim olgularda görüyorum, dolayısıyla da cehâletin ve kötülüğün kör silâhları olan bu kişilere sitem edemem. Mülkiyetin kardeşçe paylaşımına yardımcı olmak, payıma düşen mal varlığından en az düzeyde yararlanmak, askerî konularda hiçbir tarafa katılmamak, insanların kiralık katile dönüştükleri askerlik görevini yaparken kutsal bir iş yaptıklarını düşündükleri bu hipnozu ortadan kaldırmak; en önemlisi de sağduyuya dayalı bir Hristiyanlık vaaz etmek, genç kuşağın zorla eğitilmekte olduğu yalana dayalı Hristiyanlığın acımasızca aldatmacasına son vermek. Bence bu üç konu, iyiliğe hizmet eden, sizi de rahatsız eden bu savaştan haklı olarak rahatsız olan her insanın yükümlülüğüdür.

Lev Tolstoy

Moskova 4 (16) Aralık (tarihsiz)

**L. N. TOLSTOY'UN
GEORGİY ŞOPOV'UN
ASKERLİK HİZMETİNİ
REDDETMESİNE İLİŞKİN
BULGAR GAZETESİNE MEKTUBU**

Saygıdeğer Yazı İşleri Müdürü,

Mektubunuzdan, Bulgaristan yönetiminin yalnızca kabaca ve acımasızca değil, şaşırtıcı derece aptalca davranmakta olduğunu görüyorum (yönetim diyorum, çünkü küçük rütbelerin bu her durumda sempati ve saygı uyandırması gereken olayda, yüksek yönetimin isteklerine ve gereksinimlerine uygun düşmediği takdirde böylesine barbarca davranmayacaklarına inanıyorum). Fransa, Almanya gibi büyük devlet yönetimlerinin ve yurdumun şu âna kadarki en iğrenç yönetiminin Şopov gibi yaşamlarıyla ve davra-

nışlarıyla insanlığa ahlâksal gelişim yolunu gösteren insanlara acımasızca davranmaları ve davranmak zorunda olmaları anlaşılabilir. Onların, yani yönetimlerin yapacakları başka bir şey yoktur, çünkü kaba güce tutunmaktadırlar ve ahlâksal gelişim de, kaba gücün yerini insanların kardeşliği bilincinin almasında yatmaktadır. Ve bu nedenle de yönetimler, her tür gerçek gelişim belirtisini ezmek zorunda kalmakta ve bunu kendini koruma duygusuyla yapmaktadırlar. Ancak Bulgaristan, Sırbistan, İsviçre vb. küçük halkların ve devletlerin kaba güçle bir şey elde edemeyecekleri ortadadır. Onlar savaşta daima Avusturya, Almanya, İngiltere ve Rusya gibi kendileriyle kıyaslanamayacak güçlü devletler tarafından ezileceklerdir.

Küçük halkların rolü, bir maymun gibi büyük devletleri taklit ederek (bu küçük Şopov olayında görüldüğü gibi) onların yarattığı tüm dehşete ve acımasızlıklara, militarizme kapılmak değil, militarizmin tüm kabalığından ve yükünden kurtularak gücünün yettiğince büyük uluslara yol göstererek ahlâksal gelişim yolunda ilerlemek olmalıdır.

Almanya bunu, küçük dükalıklara bölünmüş olduğu ve kendilerini ruhsal açıdan öldüren kaba gücün zehrini almadığı dönemde, yalnızca ahlâksal olmakla kalmayıp, estetik ve bilimsel gelişim anlamında da gerçekleştirmiştir. Küçük İsviçre de böyle davranmakta, insanlara örnek oluşturarak, özgürlük ve refahın olabirliğini göstermektedir.

Bulgar halkı da zamanında aklını başına toplasa; büyük devletleri taklit eden komşularından geri kalmamak ve onlarla savaşacak durumda olmak için disiplin oluşturmak ve insanlarına acı çektirmek yerine, sizin iyi, akıllı ve çalışkan halkınız, tüm gücünü kendi içinde özgürlük ve eşitlik kurmaya harcasa, yapamayacağı bir şeyi yapmaya çalışarak, komşularını disiplinli ordularıyla-

la korkutmaya kalkışacağına, böylelikle onlara örnek olsa, ne iyi olurdu.

Şopov'a acı çektirmeye benzer girişimler, yalnızca bunları yapan yönetimi utanç verici duruma düşürmekle kalmaz, böylesi talihsiz olaylara suskun bir biçimde katlanan toplum hakkında da iyi şeyler düşünülmemesine yol açar. Daha en başta askere alınmayı reddetmesine ve bunu bir kapris ya da insanlara yararlı olmamak için değil, askerlik hizmetinin Bulgaristan halkının ve yönetiminin vaaz ettiği Hristiyanlık öğretisiyle uyuşmamasından dolayı yapmasına karşın, Şopov'a, kendisini sözde asker kabul ederek acı çektiriyorlar. Bu nedenle de Şopov'u disiplini bozma suçuyla yargılayan mahkemenin yaptığı, devletin ve onun kölelerinin savunmasız, dürüst insanlara karşı işlediği yalan ve aldatmaca suçundan başka bir şey değildir. Eğer Şopov'un reddi cezasız bırakılırsa kimsenin askerlik hizmeti yapmak istemeyebileceğinden korkuyorsa, devletin, yalnızca adaletin yerine gelmesi için değil, kendini koruma duygusunu da göz önüne alarak yapabileceği şey, bu kişiyi inancıyla ters düşmeyen toplumsal bir hizmet yapmaya zorlamaktır.

Tüm saygılarımla. Sadık bendeniz Lev Tolstoy

17 Ekim 1901

Tavr eyaleti, Koreiz.

YURTSEVERLİK Mİ, BARIŞ MI?

Sayın Ekselansları!

Bana, Kuzey Amerika eyaletlerinin İngiltere ile “Hıristiyanlığın sürekliliği ve gerçek bir barış yararına” yaptıkları çalışmalar konusunda görüşlerimi dile getirmem için mektup yazarak, “halkların uluslararası barışı sağlamak için karşılarında bulunan tek çıkar yol konusunda yakında uyanacaklarına” dair umutlarınızı dile getirmiştiniz.

Ben de aynı umudu besliyorum. Bu umudu beslememin nedeni, günümüzde yurtseverliği öven, genç kuşakları yurtseverlik gibi boş bir inançla eğiten ama aynı zamanda da yurtseverliğin kaçınılmaz sonucu olan savaşları istemeyen halkların günümüzde içinde bulundukları aymazlığın sona erdiğine olan inancımdır. En sıradan, önyargısız insanlar bile bunu dile getirmekte, içinde bu-

lundukları bu isyan ettirici çelişkiyi görmezden gelemeyecekleri bir noktaya ulaşmış bulunmaktadır.

Sık sık çocuklara iki farklı, ancak ikisini de istediği şeylerden hangisini seçtiği sorduğumuzda onlar: “Hem bunu hem de diğeri” diye yanıt verirler. “Ne istiyorsun? Arabayla gezmek mi, evde oynamak mı?” “Hem gezmeye gitmek, hem de evde oynamak.”

Hıristiyan uluslar da yaşamın karşılıklarına koyduğu soruya aynı biçimde yanıt vermektedirler. Hangisini seçeceklerdir: Yurtseverlik mi, barış mı? Onlar bu soruya, yurtseverlikle barış her ne kadar hem arabayla dolaşmak hem de evde oturmak kadar karşıt şeylerse de, “hem yurtseverlik hem de barış” diye yanıt vermektedirler.

Bugünlerde Kuzey Amerika eyaletleriyle İngiltere arasında Venezüella sınırı yüzünden çatışma çıkmıştı. Solberi bir konuyu kabul etmemiş, Cleveland, Senato’ya mesaj göndermiş, her iki taraftan da yurtsever ve savaş yanlısı haykırırlar yükselmiş, borsa da panik yaşanmış, insanlar milyonlarca dolar sterlin ve dolar yitirmişti. Edison, Atilla’nın tüm savaşlarda öldürdüğü insan sayısından fazlasını bir saatte öldürecek mermiler icât edeceğini ilân etti ve halk enerjik bir şekilde savaşa hazırlanmaya başladı. Ancak, bu savaş hazırlıkları ile birlikte İngiltere’de olduğu gibi Amerika’da da, çeşitli edebiyatçılar, prensler ve devlet adamları iki halkın hükümetlerine savaştan kaçınmayı, anlaşmazlık nedeninin savaş başlatacak kadar büyük önem taşımadığını, özellikle aynı dili konuşan iki akraba Anglo-Sakson halkın aralarında savaşacakları yerde diğer halklara sakin bir şekilde hükmetmeleri gerektiğini öğütlemeye başladıklarından mı, çeşitli piskopos, başpiskopos ve rahipler kiliselerinde dua ettikleri ve vaaz verdikle-

rinden mi, yoksa iki taraf da kendilerini savaşa hazır hissetmediklerinden midir, bilinmez, ama bu kez savaş çıkmadı ve insanlar sakinleşti.

Ancak, İngiltere ve Amerika'yı şu ânda karşı karşıya getiren nedenlerin aynı kaldığını, bu anlaşmazlığın savaşı çözülmemesi durumunda, yarın-öbür gün, İngiltere ile Amerika, İngiltere ile Almanya, İngiltere ile Rusya, İngiltere ile Türkiye arasında, her gün olduğu gibi, çeşitli sınır değişimlerinin meydana geleceğini ve bunlardan birinin kaçınılmaz savaşa yol açacağını görmemek için oldukça basiretsiz olmak gerekir.

Ne de olsa, çocukluktan beri kudret, zenginlik ve ünün gerçek erdem, onları kazanmak için komşu maliklerin zararına silâh kullanmanın en takdire değer davranış olduğuna inandırılarak yetiştirilen iki silâhlı insan yan yana yaşıyor ve bu insanlar ne ahlâk, ne din, ne de devlet sınırlandırılmalarını tanımıyor ise, bu insanların daima savaşacaklarını, aralarındaki doğal ilişkinin savaş olacağını ve eğer bu insanlar kapıştıktan sonra bir süreliğine ayrıldılar ise, bunu ancak, bir Fransız atasözünde söylendiği gibi – daha coşkulu, daha büyük bir kudurmuşlukla birbirlerinin üzerine atılmak için yaptıkları açıkça görülmektedir.

Bireylerin bencilliği korkunçtur, fakat bireysel yaşamın bencilleri silâhsızdır ve rakiplerine karşı silâhlanmanın da, onları kullanmanın da iyi bir fikir olmadığı kanısındadırlar. Her birey, devlet yönetimi ve kamuoyu denetimi altında bulunmaktadır. Komşunun ineğini ya da ekinlerin ondallığını silâhla elinden zorla alan bir kişiyi polisler anında tutuklayıp hapse atarlar. Ayrıca, böyle insan kamuoyu tarafından kınanır, hırsız ve soyguncu olarak anılır. Devletlerde bu durum çok daha farklıdır: Tüm devletler silâhlanmıştı; *kuyruğuna tuz ekerek kuşu yakalamak gibi komik deneme-*

ler, büyük olasılıkla güçlü ve kimseye kulak asmamak için silâhlanmış olan devletler tarafından asla kabul görmeyecek uluslararası kongre düzenleme girişimleri hâriç, onlara hiç kimse söz geçiremiyor ve en önemlisi, bireylerin her zorbalığını cezalandıran kamuoyu, ülkesinin gücünü arttırmak için başkalarına ait olan herhangi bir şeyi kendine mal edenleri övüyor, yurtseverliği erdem düzeyine yükseltiyor.

Dilediğiniz bir anda her hangi bir gazeteyi açın ve her zaman, her dakika siyah noktayı, olası savaşın nedenini görürsünüz. Bunlar, Kore, Pamir, Afrika kıtası, Habeşistan, Ermenistan, Türkiye, Venezüella, Transvaal gibi ülkeler olabilirler. Haydutça girişimler bir dakikalığına da olsa durmuyor, kâh orada kâh burada küçük çatışmalar ateş zinciri halinde sürüyor; gerçek büyük savaş her ân başlayabilir ve başlamak zorundadır da.

Nasıl bir Amerikalı kendi ülkesinin diğer halklar karşısında güçlü ve refah içinde olmasını istiyorsa, bunu bir İngiliz, Rus, Türk, Hollandalı, Habeş, Venezüellalı, Transvaal vatandaşı, Ermeni, Polonyalı, Çek de arzuluyor; bu isteklerin gizlenmesi ve bastırılmasına değil, onlarla gurur duyulmasına ve içlerinde geliştirmesi gerektiğine inanıyorlar; eğer bir ülkenin ya da bir halkın gücünün ve refahının başka bir ülkenin ve halkın, bazen de birçok ülkenin ve halkın zarar görmesiyle elde edilmesinden başka bir yol yoksa, savaş kaçınılmaz hale gelir. İşte bu nedenle, savaşın olmaması için vaaz okumak ve barışın olması için tanrıya dua etmek, diğer halkları yönetebilmek için İngilizce konuşan halkları barış içinde yaşamaları konusunda ikna etmek, birbirine karşı ikili ve üçlü birlikler kurmak, prensleri diğer halkların prensesleri ile evlendirmek değil, savaşı yaratanolguyu yok etmek gerekmektedir. Savaşı yaratan şey ise, yurtseverlik olarak adlandırılan,

yalnızca kendi halkı için olağanüstü refah arzusudur. Dolayısıyla, savaşı yok etmek için yurtseverliği yok etmek gerekmektedir. Yurtseverliği yok edebilmek için, her şeyden önce onun kötülük olduğuna inanmak gerekir ve bunu gerçekleştirmek de çok güçtür.

İnsanlara savaşın bir kötülük olduğu söylediğinizde, “bunu bilmeyen mi var?” diye gülerler. Yurtseverliğin de kötülük olduğunu söylediğinizde, buna da birçok insan hak verir ama küçük bir itirazda bulunur: “Evet, yurtseverlik kötüdür, ama bizim yaşadığımız yurtseverlik farklıdır,” derler. Fakat bu yurtseverliğin iyi taraflarını hiç kimse açıklamaz. Eğer, birçok insanın dediği gibi, iyi yurtseverlik fâtih olmamak ise, o takdirde bu yurtseverlik fethedici değil fethedilenleri elde tutmaya yönelik bir yurtseverliktir; yani daha önceden fethedilenleri insanlar elde tutmak istiyorlar, çünkü fethetmeden kurulmayan ülke yoktur, fethedilenleri elde tutabilmek ise ancak öldürme ve zorbalık gibi araçlarla mümkündür. Eğer yurtseverlik, elde tutmaya yönelik değilse, o yeniden oluşturmaya yönelik yurtseverlik, yani Ermeni, Polonyalı, Çek, İrlandalı ve bunlar gibi fethedilmiş, ezilmiş halkların yurtseverliğidir. Sanırım bu yurtseverlik de en kötü yurtseverliklerden birisidir, çünkü en kindar ve en kapsamlısından bir zorbalık gerektirmektedir.

Yurtseverlik iyi olamaz. Neden insanlar bencilliğin iyi olabileceğini söylemiyorlar? Bu konuda iddiada bulunmak daha kolaydır, çünkü bencillik insanın doğuşundan itibaren taşıdığı doğal bir duygudur, yurtseverlik ise doğal olmayan, yapay olarak aşılana bir duygudur.

“Yurtseverlik insanları devlet hâline getirdi ve devletlerin birliğini koruyor” denilir. Ama insanlar artık birleşerek devletleri

oluşturdu ve olay gerçekleşti. Peki neden şimdi insanların kendi devletlerine duydukları sıra dışı sadakat, tüm devletler ve halklar için korkunç felâketler yaratmakta iken destekleniyor?.. İnsanları birleştirerek devlet hâline getiren o yurtseverlik, şimdi, kurduğu o devletleri yıkıyor. Tek bir yurtseverlik, yalnızca İngilizlerin yurtseverliği söz konusu olsaydı, onu birleştirici ve erdemli olarak adlandırmak mümkündü; ancak şimdi olduğu gibi, birbirine karşı olan Amerikan, İngiliz, Alman, Fransız, Rus yurtseverliği, birleştirmeyen, tam tersi, ayıran yurtseverliktir. Yunanistan ve Roma'da, devletlerin gelişme döneminde, insanları devletler hâlinde birleştiren yurtseverliği, 1800 yıllık Hıristiyan yaşamından sonra hâlâ yararlı olarak tanımlamak, ekinden önce toprak sürmenin tarla için yararlı ve hayırlı olacağı gibi, ekinler çıktığında da sürmenin hayırlı olacağını söylemeye benzer.

Yurtseverliği, insanların eski mâbetleri, anıtları, türbeleri unutmadıkları ve muhafaza ettikleri gibi, bir zamanlar insanlara sağladığı yarar ile akıllarda tutmak daha iyi olurdu. Mâbetler insanlara zarar vermeden duruyorlar, yurtseverlik ise durmaksızın sayısız felâketlere yol açıyor.

Niçin Ermeniler ve Türkler şimdi birbirini kesiyor ve acı çekiyorlar? Niçin Türkiye'den kalacak mirasın kendi payına düşecek kısmı için endişelenen İngiltere ve Rusya Ermenilerin kanlı savaşlarına son vermeyip bekliyorlar? Niçin Habeşlerle İtalyanlar birbirini kesiyor? Niçin Venezüella, şimdi de Transvaal yüzünden az kalsın korkunç bir savaş başlamak üzereydi? Ya Çin-Japon, Türk, Alman, Fransız savaşları? Ya boyun eğmiş ulusların, yani Ermenilerin, Polonyalıların, İrlandalıların öfke dolu kini! Ya tüm ulusların savaş hazırlıkları? Tüm bunlar yurtseverliğin meyveleri. Bu duygu yüzünden denizleri dolduracak kadar kan dö-

küldü ve insanlar bu eskiden kalma, modası geçmiş kalıntılardan kurtulamadıkları takdirde daha çok kan dökülecektir.

Yurtseverliğin yalnızca İsa'nın ideal öğretileri ile değil, Hıristiyan toplumun en düşük ahlâk kuralları ile bağdaşmazlığı konusunda birkaç kez yazmak zorunda kaldım ve her seferinde ileri sürdüğüm kanıtlar ya suskunlukla, ya da görüşlerimin anarşizmin, mistisizmin ve kozmopolitliğin ütöpik bir ifadesi olarak görülüp, kendini beğenmiş bir tavırla karşılandı. Sık sık, düşüncelerim kısaltılmış biçimde yinelendi ve "kozmpolitlik" kelimesi benim tüm kanıtlarımı çürütüyormuşçasına, tüm bunların kozmopolitlikten başka bir şey olmadığı eklendi.

Ciddî, yaşlı, zekî, iyi niyetli, ve en önemlisi, dağın tepesindeki şehir gibi duran, istem dışı olarak kitlelere örnek oluşturan bazı kişiler, yurtseverliğin yasallığı ve erdemliliğinin kuşku götürmez ve açık olduğu, bu nedenle de bu kutsal duyguya yapılan çılgınca ve düşüncesizce saldırılara yanıt vermeye gerek olmadığı görüntüsü vermekte ve küçüklükten itibaren yurtseverlik konusunda kandırılmış ve yurtseverlik mikrobu kapmış birçok insan, bu kibirli sessizliği en ikna edici kanıt olarak kabul etmekte ve cehâlet içindeki yaşamlarını sürdürmektedirler.

Ve işte bundan dolayı, bulundukları durum sayesinde insan topluluklarını felâketten kurtarabilme gücüne sahip olan ama bunu yapmayan o insanlar büyük günah işliyorlar.

Dünyanın en korkunç kötülüğü riyakârlıktır. İsa'nın yalnızca bir kez, o da riyakârların ikiyüzlülüğüne öfkelenmesi boşuna değildir.

Fakat ikiyüzlülerin riyakârlığı zamanımızın riyakârlığı yanında hiç kalır. Bizimkilerin riyakârlığıyla kıyaslandığında, o dönemin riyakârları çok dürüst kalmaktadırlar ve riyakârlık yapma sa-

natları bizimkilerin yaptıkları yanında çocuk oyuncağıdır. Bu durum başka türlü de olamaz. Hristiyanlık inancı, itaat ve sevgi öğretisinin silâhlı soygunculukla iç içe olduğu tüm yaşamımız, açık ve korkunç bir riyakârlıktan başka bir şey değildir. Bir ucunda Hristiyan kutsallığı ve dolayısıyla günahsızlık, diğer ucunda ise putperestlik kılıcı ve darağacının bulunduğu, kutsallıkla kandırmak ve saygı çekmek gerektiğinde kutsallığın, yalanın işlemediği zaman ise kılıç ve darağacının kullanıldığı bu iki yüzlülük, uygulamada çok kolaydır. Bu öğreti çok kolaydır ama öyle bir an gelir ki, yalandan örülen bu ağ delinir ve artık bu iki seçenekten biri etkisiz kalır ve bunlara dayanmak olanaksızlaşır; o zaman da ikisinden birine başvurulur. *İşte şu anda geçerli olan yurtseverlik öğretileri ile ilgili durum da böyledir.*

İster istemez insanların karşısına şu soru çıkıyor: *insanlar fiziksel olduğu kadar sayısız ahlâksal acıyla yüz yüze getiren yurtseverlik, nasıl olur da gerekli ve hayırlı olabilir?* Ve bu soruya mutlaka yanıt vermek gerekiyor. Bu durumda yurtseverliğin, insanlara getirdiği o korkunç felâketleri karşılayabilen büyük bir iyilik olduğunu göstermemiz, ya da insanlara aşılması ve telkin edilmesi bir yana, tüm gücümüzle kurtulmaya çabalamamızı gerektiren bir kötülük olduğunu kabul etmemiz gerekir.

Fransızların dediği gibi – ister kurtulun ister kurtulmayın. Eğer yurtseverlik iyilik ise, barışı sunan Hristiyanlık boş hayaldir ve bu öğreti bir an önce yok edilmelidir. Eğer Hristiyanlık gerçekten barışı sunuyor ve biz de barışı istiyorsak, barbarlık döneminin kalıntısı olan yurtseverlik, şimdi yaptığımız gibi uyandırılmamalı ve geliştirilmemeli, tam tersi, vaaz, ikna, aşağılama, alaya alma gibi araçlarla yok edilmelidir. Eğer Hristiyanlık gerçekse ve barış içinde yaşamak istiyorsak, yalnızca ülkemizin gücüne acıma-

malı, onun zayıflamasına sevinmeli ve bunun için katkıda bulunmalıyız. Polonya, Ostsee bölgesi, Finlandiya ve Ermenistan Rusya'dan ayrıldıklarında sevinmemiz gerekir. İzlanda, Avusturya, Hindistan ve diğer kolonilerin İngiltere'den ayrılmasına bir İngiliz'in de sevinmesi ve bunun gerçekleşmesi için yardımcı olması gerekir, çünkü devlet ne kadar büyükse, onun yurtseverliği o denli kötü ve acımasızdır ve gücü daha da çok verdiği acılara dayanmaktadır. İşte bundan dolayı savunduğumuz Ortodoks inancından yana olmak istiyorsak, devletimizin büyümesini değil, tam tersi, küçülmesini ve zayıflamasını istemeliyiz ve bunun olması için var gücümüzle yardımcı olmalıyız. Genç nesilleri de bu şekilde yetiştirmek gerekir. Başkalarına bırakmadan her şeyi yemek, kendinin geçebilmesi için zayıf olanı yoldan itmek, başkasına gerekenleri elinden almak gibi konularda kaba bencilliğini göstermek gençleri şimdi nasıl utandırıyor, memleketin gücünü artırmanın utanç verici olduğunu göstererek genç nesilleri yetiştirmek gerekmektedir; şimdi kendini övmek nasıl aptalca ve gülünç sayılıyorsa, çeşitli yalanlarla dolu tarih kitaplarında, tablolar, anıtlarda, ders kitaplarında, makalelerde, şiirlerde, vaazlarda ve aptalca millî marşlarda kendi ulusunu övmek de utanç verici sayılmalı. Fakat şunu da unutmamak gerekiyor ki, yurtseverliği yüceltmeyi ve onu genç nesillere aşlamayı, halkların fiziksel ve ruhsal yaşamlarını mahveden silâhlanmayı sürdürdüğümüz sürece, şu an hazırlanmakta olduğumuz ve kendi yurtseverliğimizle ahlâklarını bozarak Uzak Doğu'nun yeni ve acımasız savaşçıları da içine çektiğimiz korkunç savaşlar da olacaktır.

Zamanımızın en komik kişilerinden biri, aynı zamanda hatip, şair, müzisyen, drama yazarı ve ressam, en önemlisi de, yurtsever olan İmparator Wilhelm, deniz kenarında duran ve Aziz Mihail'in

emrine uyarak, uzakta oturan Buda ve Konfüçyüs'e bakan Avrupa'nın tüm halklarını ellerinde kılıçlarla gösteren bir resim çizdi. Wilhelm'in düşüncesine göre, oradan yaklaşan tehlikeye karşı koyabilmek için Avrupa halklarının birleşmesi gerekmektedir. 1800 yıl geride kalmış olan, putperest ve kaba yurtseverlik bakış açısına göre de kesinlikle haklıdır.

Yurtseverlik adına İsa'yı unutan Avrupa halkları, bu barışsever halkları kışkırtmışlar, yurtseverliği ve savaşmayı onlara yavaş yavaş öğretmişlerdir. Şimdi ise, bizim İsa'yı unuttuğumuz gibi, Japonya ve Çin de, Buda ve Konfüçyüs'ün öğretilerini unuturlarsa, insan öldürme sanatını çabuk öğreneceklerdir (bunun ne çabuk öğrenildiğini Japonya örneği açıkça gösteriyor). Korkusuz, usta, güçlü ve sayıca fazla olduklarından dolayı, Avrupa, Edison'un icât ve silâhlarından başka bir şeyle karşı koyamazsa, Avrupa'ya, Avrupa'nın Afrika'ya yaptığını yaparlar. "Öğrenci, öğretmeninden ileri olamaz, kendini geliştiren herkes öğretmeni gibi olabilir" (*Luka*, VI, 40).

Bir hükümdarın, boyun eğmeyen bir güneyli halkı yenmek için orduyu ne kadar ve nasıl arttırmalı sorusunu, Konfüçyüs: "Tüm ordunu yok et, şimdi ordu için yaptığın harcamaları, halkın eğitimi ve toprağın iyileştirilmesi için yap, güney halkı kralını koru ve hiç savaşmadan senin yönetimin altına girer," diye yanıtlamıştır.

Bize, kendisinden korkmamız önerilen Konfüçyüs böyle diyor. Biz ise, İsa'nın öğretilerini unutarak, onu reddediyor, halkları zor kullanarak boyun eğdirmek istiyor ve böylelikle de yeni ve komşularımızdan daha güçlü düşmanlar kazanıyoruz.

Wilhelm'in resmini gören bir arkadaşım: "Resim harika, ancak altında yazan anlamı kesinlikle taşıyor. Silâhlarla donatıl-

mış soyguncular olarak gösterilen Avrupa'nın tüm devletlerine Aziz Mihail, özellikle Buda'nın yumuşaklığının ve Konfüçyüs'ün bilgeliğinin onları mahvedeceğini gösteriyor," dedi. "Lao-Tse'nin olanla yetinme özelliğinin de" diye ekleyebilirdi. Gerçekten de, riyakârlığımız sayesinde İsa'yı öylesine unuttuk, Hıristiyanlığı ait her şeyi yaşantımızdan öylesine öyle çıkardık ki, Buda ve Konfüçyüs'ün öğretileri, hiç kuşkusuz, bizim sözde Hıristiyan halklarımızı yöneten canavarca yurtseverlikle kıyaslanamayacak kadar üstün bir noktada bulunmaktadır.

İşte bundan dolayı Avrupa ve tüm Hıristiyan dünyasının kurtuluşu, Wilhelm'in resmettiği gibi, soyguncular gibi kılıçlara sarılarak deniz aşırı ülkelerde bulunan kardeşlerini öldürmekte değil, tam tersine, barbarlık dönemlerinin kalıntısı olan yurtseverlikten vazgeçerek silâhları atmakta ve Doğulu halklara vahşi yurtseverliği ve hayvanlığı değil, İsa'nın bize öğrettiği kardeşçe yaşam örneğini göstermektedir.

Moskova, 5 Ocak 1896

TOLSTOY'UN GÖZÜYLE SAVAŞ ve ASKERLİK

Lev Tolstoy, 1851’de, eğlence, içki ve kumar dolu yaşantısına bir son vermeye, nefret ettiği bu amaçsız yaşamı ne pahasına olursa olsun değiştirmeye karar verdiğinde henüz yirmi üç yaşındadır. Aynı yılın sonbaharında Kafkasya ordusunda subay olan ağabeyi Nikolay’ın yanına gider ve bir topçu tugayında subay yâveri olarak göreve başlar. Kafkasya’da bulunduğu sırada, oradaki yaşantısını anlatan “*Baskın*” ve “*Orman Kesimi*” öykülerini yazar. 1854 Ocak ayında asteğmenliğe yükseltilir. Önce Bükreş yakınlarındaki Tuna ordusuna, sonra da Kırım savaşına katılmak üzere Sivas-topol’daki bir birliğe atanır. Son derece kanlı geçen savaşın izlenimlerini “*Sivastopol Öyküleri*”nde anlatır.

Tolstoy’un Kafkasya ve Kırım’da savaşıırken edindiği izlenimler, kendisini savaş ve askerlik üzerine düşünmeye yönlendirir. Tolstoy, savaşın insanlar için büyük felâketlere neden olan acımasız ve anlamsız özünü, kendisinden önce gelen yazarlardan farklı olarak, tarafsız ve ulusalcı düşüncelerden uzak bir biçimde orta-

ya koymaya çabalar. Bu yeni yaklaşımıyla da kendisinden sonra gelen savaş karşıtı yazarlara öncülük eder. Tolstoy'un Rus edebiyatında Lermontov ve Bastujev-Marlinskiy'den sonra uzun süre unutilan "savaş ve askerlik" temasına getirdiği yenilik, bu konuyu ilk kez psikolojik ve ahlâksal boyutlarıyla ele almasıdır.

Ancak Tolstoy'u en fazla ilgilendiren, askerlerin birbirlerini hangi ruh hâli içinde öldürdükleri, o anda iç dünyalarında nelerin olup bittiğidir. Bunu şu sözlerle dile getirir:

"Savaş beni daima büyülemiştir. Bununla kastettiğim ünlü generallerin komuta ettiği büyük orduların taktik manevraları değil. Aklımda savaşın gerçek doğası, yani öldürme fiili var. Austerlitz ve Borodino'da orduların nasıl yerleştirildiği, beni bir askerinin nasıl bir diğerini öldürdüğünden ve bunu ona neyin yaptırdığından çok daha az ilgilendirir. Şimdi beni ilgilendiren, bir insanın, görünürde hiç bir avantajı olmadığı halde kendini tehlikeye atmasını sağlayan, hattâ daha da şaşırtıcı olarak, kendisi gibi bir insanı öldürmeye iten ruh hâlidir. Ben askerlerin kızgınlık içinde insan öldürdüklerine inanmayı hiçbir zaman istememişimdir. Çünkü onları sürekli asabî insanlar olarak düşünemiyorum. Bu işi kendini koruma içgüdüsüne ve bir görev duygusuna dayandırmak zorundayım."

Bu bakış açısını net bir biçimde ortaya koyan Tolstoy, kendisinden önce gelen ve savaşa ulusalcı gözle bakan yazarlardan farklı düşündüğünü de vurgulamakta, kendisinden sonra gelen yazarların da savaşa değişik bir gözle bakmalarını sağlamaktadır.

Tolstoy'a göre Kafkasya'da sürdürülen savaş, Çarlığın yayılmacı siyasetini ortaya koyan haksız bir savaştır. Ancak Kırım savaşı haklı bir savaştır, çünkü bu, Osmanlının desteğini alan İngiliz ve Fransız devletine karşı sürdürülen, anayurdu savunmaya yönelik bir savaştır.

Buradaki en can alıcı nokta, bu eserleri yazdığı sırada Tolstoy'un Rus ordusunun yeniden yapılandırılması projesinde çalışmasıdır. Bu konuda şunları yazmaktadır: "Askerlerimiz cesurdur,

çünkü ölüm onlar için takdis edilmek anlamını taşımaktadır. Biz bir orduya değil, baskı altına alınmış, disipline edilmiş, yağmacı ve paragöz olarak tanımlanan köleler güruhuna sahibiz".¹ Tolstoy, ordunun durumu değiştiği takdirde, Rus askerinin şimdikine kıyasla daha cesur savaşacağına inanmaktadır.

Ordu, askerler ve yüksek rütbeli subaylar üzerinde gözlemler yaparken, şu sonuca varmaktadır: "Rusya'yı büyük değişimler bekliyor. Rusya'nın yaşadığı bu önemli anlara katkıda bulunabilmek için çalışmak ve cesaret göstermek gerekir."² 454 nauk. 23 Kasım 1855'de ise güncesine şunları yazmaktadır: "Artık, Rusya'nın ya mahvolacağına ya da tamamen değişime uğrayacağına bu kez kesinlikle eminim."³ (225). Kuleşov)

Tolstoy savaşı düşünürken, ölüme karşı yaklaşımını ortaya koymaktan, "ölüm nedir?" "ondan korkulur mu?" gibi soruları da kendisine sormaktan kaçınmamıştır. Günlüğüne şunları yazar: "Çok az mutluluk tattığım, sevmek için fazla nedenim olmadığı için yaşama karşı kayıtsızım; acı çekmekten de korkmuyorum. Ama ölüme ve acıya iyi dayanamayacağımdan korkuyorum."⁴

Bunların yanı sıra Tolstoy, "savaş nedir?", "neden savaşılır?" gibi sorular üzerinde de düşünmekte, genel anlamda da savaşı eleştirmektedir. "Savaş öylesine âdil olmayan ve kötü bir şeydir ki, savaşan kişiler bile vicdânlarının sesini bastırmak zorunda kalmakta, 'iyi mi yoksa kötü mü yapıyorum?' sorusunu kendilerine sormaktadırlar."⁵

Evet, savaş bir yandan kişinin karakterini sınayan bir olgu olarak Tolstoy'un dikkatini çekerken, diğer yandan da ölüm ve yıkım getirmesiyle onu tiksindirmektedir. Aynı zamanda da, felse-

¹ Ernest J. Simmons. Tolstoy. London&Boston.1973. s. 41.

² İstoriya Russkoy Literaturı. İzd. Akademi Nauk SSSR Moskva, Leningrad 1956. tom IX. S. 454.

³ V. İ. Kuleşov. İstoriya Russkoy Literaturı XIX. Veka. Moskva.1983.s

⁴ İstoriya Russkoy Literaturı. İzd. Akademi Nauk SSSR Moskva, Leningrad 1956. tom IX. S. 454.

⁵ A.g.e.

fesinin ana motifi olan “insanların birliğı”, Tolstoy’a göre, savaş koşullarında, insanlık tarihinin en derin ve trajik çelişkisiyle yüz yüze gelmektedir.

Yukarıda belirtilen ve o gün için çok sıra dışı görünen görüşler, doğal olarak Tolstoy’un ordu ve Çarlık yönetiminin tepkisini çekmesine, ama aynı zamanda da giderek “büyümesine” neden olur.

* * *

İşte “Baskın“, “*Orman kesimi*“, “*Polikuşka*“, “*Hacı Murat*” öyküleriyle “*Sivastopol Öyküleri*” bu görüşlerin ışığında yazılmıştır. Tolstoy’un Kafkas öykülerinde ana tema cesarettir. Bu konu, Tolstoy’un tüm düşünsel-ahlâksal arayışları sonucunda doğmuştur.

Kararlı bir irade, dirençli bir kişilik olmaksızın cesur olmak mümkün değildir. Cesareti doğuran bu özellikler, Tolstoy ve yüce görevlerini haklı çıkarmaya çalışan kahramanları için gerekli olan şeydir. Tolstoy bu özellikleri halkta görmektedir. Bu nedenle, asker kitlesiyle sıkı temasta bulunduğu Kafkasya yılları, kendisi için çok önem taşımaktadır.

Tolstoy şu sonuca varmaktadır: İki tür cesaret vardır; fiziksel ve ahlâksal. Ahlâksal cesaretle Tolstoy, anayurda karşı görev duygusu, yüksek bilinç ve dostluk duygusunu kastetmektedir. Fiziksel cesaretin temelinde ise, Tolstoy’a göre, düşük heyecanlar yatmaktadır: örneğin, subay orduda bir çıkar için görev yapar, savaşarak yaşamını tehlikeye atar ve cesaret gösterir. Bu cesaret ahlâksal değil, fiziksel cesarettir.

Cesaretin incelenmesi konusunda ikinci bakış açısı şudur: Bunu doğuran nedenler nedir? Örneğin “*razjalovannıy*” öyküsünde Guskov şöyle demektedir: “Cesaret, aklın ve eğitimin bir sonucudur, dolayısıyla da yalnızca eğitilmiş insanlara özgüdür.”

Üç Kafkas öyküsünde de Tolstoy buna karşı çıkar. Cesaret ak-

lın ve eğitimin sonucu değildir. Yaşam, insana bu özelliği kazandırmaktadır. Cesaret, teorik olarak formüle edilemez, pratik olarak yaşanır. Tolstoy'un öykülerinde cesaretin her yaşamda kazanılamayacağı, yalnızca ilk yıllarından itibaren insana güçlüklerle savaşmayı ve onları yenmeyi öğreten bir yaşamın bu özelliği kazandırabileceği gösterilir. Eğitimli insanların yaşam koşulları ise bu eğitimi vermez.

Cesaret teması, Kafkasya öykülerinde ana sorunlar olan insanın yüce görevi ve yüksek eğilimleri konularından ayrı olarak üstü kapalı bir biçimde mevcuttur. Ancak yine de ana konudur ve birçok açıdan bu öykülerin düşünsel ve sanatsal özgünlüğünü belirlemektedir.

Kafkasya öykülerinde kahramanlar artık oluşmuş bir kişiliğe sahiptirler. Burada anlatımın amacı, artık gelişmiş ve oturmuş bir karakterin sıradışı durumlarda nasıl ortaya çıkacağını göstermektir.

Kafkasya öykülerinde karakterler kopuk kopuk verilmektedir. Ya yazarın teorik görüşlerini desteklemek, ya da çıkardığı şu veya bu sonuç için kanıt olarak kullanılmaktadırlar. Öykülerdeki karakterler teorik olarak sınıflandırılırlar. Onların ana kavram olan cesarete olan yaklaşımları verilmektedir. "Baskın" öyküsünde bu kavram önce kuramsal olarak, daha sonra da zıt karakterlerin sanatsal tiplerinde incelenmektedir. Gerçek cesaretin temsilcisi olan Yüzbaşı Hlopov'da da, sahte bir kahramanlığın temsilcisi olan Teğmen Rozenkrants'da da. "*Orman Kesimi*"nde Tolstoy, "*Baskın*"da ortaya konan bu konuyu geliştirmektedir. Bu öykü önemli ölçüde gerçek cesareti temsil eden askerlerin, sahte ve fiziksel bir cesareti temsil eden subaylarla karşılaştırılması üzerine kurulmuştur. Askerlik öykülerinde Tolstoy ulusun gerçek temsilcileri olarak askerleri göstermektedir.

“BASKIN”

Tolstoy’un 1853’de yazdığı “*Baskın*” öyküsünde ana tema “cesaret”tir. Tolstoy’un düşünsel-ahlâksal arayışları sonucunda ortaya çıkan bu konu, onun için çok önemlidir; bu öyküde de insanın yüce görevi ve yüksek eğilimlerinden ayrı bir yere konmaktadır.

“*Baskın*” öyküsü, gönüllü olarak harekâta katılan anlatıcı kişi tarafından dile getirilir. Bu kişi, askerî öğrenci veya genç bir subaydır; yalnızca askerlerin kahramanca davranışlarından etkilenmemekte, aynı zamanda savaşın insanlık dışı yönünü ve doğal bir şey olmadığını ortaya koymakta ve savaş suçlamaktadır. Bunu da, yazarın düşüncelerine yakın bir anlatıcı konumunda gerçekleştirir. Askerî harekâtlar, Tolstoy tarafından daima “insanın tarihsel süreçteki konumu”na ilişkin felsefî düşünceleri temelinde ele alınmıştır.

“*Baskın*” öyküsünün başkahramanı Yüzbaşı Hlopov, gelişmiş bir kişiliğe sahiptir. Annesine bakmak ve görev yaparken fazla maaş alabilmek için Kafkasya’da çalışmak zorunda kalmıştır. Diğer subaylardan, kumar oynamaması, çok az içmesi ve ucuz tütün

kullanmasıyla ayrılmaktadır. Tolstoy'un tanımıyla, basit ve sakin yüzlü birisidir. Gözlerine bakmak kolay ve hoştur, kendisine karşı saygı uyandıran birisidir. Son derece dürüst ve cesur bir kişidir. Ancak bunu davranışlarıyla ve sözleriyle dışa vurmaktan sakınır. Bu özellikleriyle “*Savaş ve Barış*”taki halkın içinden gelen kahraman Yüzbaşı Tuşin'i anımsatmaktadır. Ona göre, genç subayların savaşma arzusu gençliğin verdiği bir duygudur ve anlamsızdır. Çünkü insan denemediği bir şeyden nasıl hoşlanabilir ki? Bir şey sık sık denendikten sonra zaten ilginçliğini yitirecektir. Hemen her gün içlerinden birisi ölmektedir ve ölecektir. Bunda mutluluk duyulacak ne vardır ki?

Anlatıcıya, onun gibi bir İspanyol'un feci şekilde öldürüldüğünü, bu kişinin her zaman ön saflarda ve ateş hattında olduğunu söyler ve harekâta katılmamasını ister. Anlatıcının: “Öyleyse o cesur bir adam” sözlerine karşılık olarak da: “Hayır, bir adam başkalarının işine burnunu soktuğu için cesur bir adam olmaz, bundan böyle bir sonuç kesinlikle çıkarılamaz,” yanıtını vermektedir. Cesaretin ne olduğu sorusuna ise: “Cesur adam, yapması gerekeni yapan kişidir,” yanıtını verir. Tolstoy'a göre, “korkulmaması gereken şeyden korkmayan, korkulması gereken şeyden korkan” kişi cesurdur. “Tehlikeyle yüz yüze gelmiş bir adam bir seçim yapmalıdır ve aldığı karar görev duygusunca belirlenmiş ise, o cesarettir, fakat aşağılık bir dürtü neticesi ise korkaklıktır. Buradan hareketle, yaşamını şöhret düşkünlüğü, merakı ya da açgözlülüğü yüzünden tehlikeye atan adam cesur değildir; tersini düşünürsek, ailesine karşı sorumluluğun verdiği namuslu bir duygu ve hattâ basit inançlar nedeniyle tehlikeden uzak durmaya çalışan kişi de korkak değildir.”

Hlopov'la zıt bir kişiliğe sahip teğmen Rozenkrants, gösteriş düşkünlüğüyle Lermontov'un olumsuz kahramanı Gruşnitskiy'i anımsatmaktadır. Sosyetik hanımlardan, önemli adamlardan oluşan topluluklardan hoşlanan, aşırı kendini beğenmiş birisidir.

Düşmanla sürekli savaşmaktan, onlara pusu kurmaktan zevk almakta ama bunların kahramanca olmadığını da hissetmektedir. Kafkasyalılar onun için kin güdülmeyi ve nefreti hak etmektedirler ve acı çekmelidirler. Ama gerçekte bu kin ve nefretin nedenini tam olarak bilememektedir. Kendisini kahraman gibi göstermeye çalışmakta ama beraberindeki asker ve subayların ona hiçbir zaman bu gözle bakmadıklarını bilmektedir. Çerkes metresinin anlattığına göre de, gerçekte son derece nazik ve yumuşak birisidir ve sık sık Tanrı'ya yakarmaktadır. Esir aldığı bir Tatar'a haftalarca bakarak tedavi etmesi ve daha sonra da onu serbest bırakması, kişiliğindeki çelişkiyi ortaya koyması açısından ilginçtir. Yanan bir eve iki güvercini kurtarmak için gözünü kırpmadan girmesi de ilginç bir ayrıntıdır. Bu çelişkiyi yaratan ise, ordunun insana verdiği eğitimle gerçek kişilik arasındaki çelişki olsa gerek.

General de ilginç ve şaşırtıcı bir kişiliğe sahiptir. Tavırlarından ve ses tonundan bulunduğu yüksek makama değer vermediği anlaşılmaktadır. Yazarın düşüncesine göre, insanların istediği zenginlik, şöhret gibi her şeye sahiptir ve şimdi ne kadar insanın öleceğini hiç kimsenin bilmediği bir savaş öncesinde flört etmekte ve ertesi gün için çay sözü vermektedir.

Bu davranışlarıyla yazara, birisinin kendisine söylemiş olduğu, "zengin olduğunda korkak da olursun" sözünün gerçeği ifade etmediğini düşündürür. Çünkü generalin çoğu kimseye kıyasla kaybedecek çok şeyi vardır. Bu, cesarete ilişkin tüm kuramları altüst etmektedir. Aynı general, bir asker top mermisi ile yaralanıp haykırdığında dönüp göz ucuyla bile bakmamaktadır; Kazakların köyü yağmalaması emrini verirken de kayıtsız ve acımasızdır.

Cesur asteğmen Alanin, yine "Savaş ve Barış" romanındaki Petya Rostov'un bir öncüsüdür ve sık sık düşmana saldırmak için izin istemektedir. Düşmana saldırırken elinde kılıçla en ön safta atını sürmektedir. Öldürücü bir yara alarak yüzündeki coşku kaybolduğunda, yaşlı bir asker: "Bu çocuk hiçbir şeyden korkmuyor-

du, anlamsız değil mi? Yine de aptaldı ve şimdi bunu ödedi,” demektedir, “Ya sen korkar mısın?” sorusunu, “Neden korkmayayım!” diye yanıtlamaktadır.

Askerlerin çatışma öncesi içinde bulundukları ruh hâli Tolstoy’un her zaman ilgisini çekmiştir. Bu öyküde de askerler, baskın öncesinde hiçbir endişe belirtisi göstermemektedirler; şakaları, kahkahaları, anlattıkları öykülerle ölümle yüz yüze gelebilecekleri ve dönüşte içlerinden bazılarının orada olmayacağı olasılığını hiç düşünmemektedirler.

Baskın, bu öyküde oldukça kısıtlı bir yer tutmaktadır ve birbirine karşıt iki eylem; saldırı ve savunma üzerine kurulmuştur. “Baskın” kavramı Tolstoy’a göre yaşam sürecine dışarıdan bir müdahale anlamı taşımaktadır. Tolstoy, ilk eylem olan Tatar köyünün ele geçirilişini analiz ederken, bu eylemin anlamsızlığını, bunu kararlaştıran ve gerçekleştiren insanların âcizliğini ortaya koymakla kalmamakta, kendi kardeşlerine ihanet eden Tatar öncüleri de suçlamakta, Tatarların köylerini savunması ise haklı göstermektedir.

Tolstoy, savaşın anlamsızlığını ise şu sözlerle ortaya koymaktadır: “Acaba insanlara bu güzelim dünyadaki, bu sonsuz gök kubbe altındaki yaşam dar mı geliyor? Bu büyüleyici doğanın ortasında insanın ruhunda öfke, intikam ya da kendisine benzer insanları yok etme duygusu ayakta kalabilir mi? İnsan ruhundaki kötü olan her şey doğayla, güzelliğin ve iyiliğin doğrudan anlatımı olan doğayla iç içe olduğunda her hâlde yok olacaktır”.

Tolstoy, ana tema olan “cesaret” konusunu “*Orman Kesimi*” öyküsünde de ele alacaktır.

“ORMAN KESİMİ”

Tolstoy bu öyküde de “*Baskın*” ele alınan “cesaret” konusunu geliştirmektedir. Burada konu, önemli ölçüde, gerçek kahramanlar olarak tanımlanan askerlerle, birçok durumda sahte bir fiziksel cesaret gösteren subayların kıyaslanması biçiminde ortaya konmaktadır.

Tolstoy, Rus askerlerini üç gruba ayırmaktadır. 1) İtaatkâr olanlar; 2) Yöneticiler; 3) İflâh olmazlar. Ancak çoğunluğu, Hıristiyanlığın iyi erdemleriyle donanmış, uysal, sofı, sabırlı, Tanrı’nın buyruklarına uyan itaatkârlar oluşturmaktadır. Tolstoy bu öyküde, şu sonuca varır: Rus askeri için “göz alıcı hareketler, nutuklar, cesaret verici haykırışlar, marşlar ve trampetler gerekli değildir. Onun için gerekli olan, tam tersine, sakinlik ve düzendir. Zira tevazu, yalınlık ve tehlikede çok farklı bir şey görebilme yeteneği, Rus askerinin belirleyici özelliğidir. Buradaki askerler de, yapmak istemedikleri bir görevi yerine getirmeye çalışan, eşlerini, işlerini ve yurtlarını bırakmak zorunda kalmış kişilerdir.

“*Baskın*” öyküsündeki Yüzbaşı Hlopov gibi, “*Orman Kesimi*”nde de deneyimli, sakin bir cesarete sahip iyi yürekli Yüzba-

şı Trosenko ve Malorossiya doğumlu, on beş yıldır hizmet gören, çok usta ve görmüş geçirmiş bir insan olmamasına karşın iyi yürekli, yalın ve son derece gayretli bir kişi olan Valençuk olumlu kahramandırlar. Valençuk'un mesleği terzilikdir ve Çavuş Miha-il'e bir kaput dikme sözü verir, ancak kaput bezi çalınır. Diğer askerler, zavallı, dürüst Valençuk'un bunu ödeyemediği için gurur meselesi yaptığını ve canına kıymasından korktuklarını söylerler. Valençuk, orman kesimi sırasında ağır yaralanır ve ölür. Tolstoy bu saf ve dürüst köylü çocuğunun neden Rusya'nın yayılmacı siyasetinin bir kurbanı olduğunu sorgulamaktadır.

Şakacı Çikin, ayık olduğunda uysal ve dengeli iken, içtiği zaman bambaşka bir adam olup çıkıveren Antonov, bilge ve cesur bir insan olan Çavuş Maksimov, gençlere öğüt veren ve dar zamanlarında onlara karşılıksız maddî destek sağlayan şarkı tutkunu, çocuksu bakışlı Jdanov, Tolstoy'un halkın içinden gelen olumlu kahramanlarıdır.

Tolstoy, bu olumlu kahramanları subaylar ile kıyaslamaktadır. Subaylar, bu anlamsız savaşın komedi oyuncularını gibidir.

İyi Fransızca konuşan, varlıklı bölük komutanı Bolkov, anlatıcı kendisine neden hoşlanmadığı halde Kafkasya'da görev yaptığını sorduğunda şöyle yanıt verir: “Söylentiler yüzünden... Rusya'da Kafkasya için çok tuhaf söylentiler var. Şanssız insanların her türlü için burası vaat edilmiş ülkedir... Ama söylentilere kanıp Kafkasya'ya gelen bizler, korkunç yanılıyoruz. Aşk bahtsızlığından ya da işlerin bozulmasından dolayı Kazan ya da Kabıga'ya gidilmeyip Kafkasya'ya gelinmesi için hiçbir neden göremiyorum... ama şu Kafkasya'dan hiç hoşlanmıyorum... en önemlisi de buradaki görev için kendimi yeteneksiz buluyorum: Ben tehlikeye gelemem... çünkü yürekli değilim.”

Anlatıcının: “O halde neden Rusya'ya dönmüyorsunuz?” sorusuna verdiği yanıt, onun kişiliğini tam olarak ortaya koymaktadır:

“Neden mi? Bunu ben çok önceden düşündüm ama Anna ve Vladimir nişanlarını alana kadar Rusya’ya dönmem... Nişan yağıyor diye gelinir Kafkasya’ya. Bunu bizden beklerler ve isterler, ben se iki yıldır buradayım, iki sevkiyatta bulundum ama hiçbir şey alamadım... Rusya’ya döndüğümde bizim muhtarın, ekmek sattığım tüccar Kotelnikov’un, Moskovalı teyzemin ve bütün oradaki bayların gözüne nişan alamadığım iki yıldan sonra nasıl görünürüm?”

Binbaşı Kirsanov para peşinde koşan, özel arabası ve aşçısı olan ve doğal olarak da başkalarına tepeden bakan havalı bir subaydır. O da Binbaşı Bolhov gibi düşünmektedir: “Anna ve Vladimirli bir kurmay subay ne demektir bilirsiniz. Bu çok şey demektir Rusya’da... Öyle değil mi?” demektedir.

Genelkurmay subayı Kraft, kendi cesaretini öven olaylar anlatmaktadır ama Trosenko’nun dediğine göre, palavra atmaktadır ve siperlere hiç gitmemiştir.

Görüldüğü gibi, Tolstoy halktan kişilerle subayların yurt sevgilerini ve görev anlayışlarını karşılaştırmakta, yalnızca çift maaş ve nişan almak için savaştıkları için subayları eleştirmektedir.

Burada cereyan eden savaşın anlamsızlığı da ortadadır. Yalnızca “iyiliği” ve “güzelliği” simgeleyen doğanın yok edilmesi bir savaş olabilir mi? Burada askerce olan tek şey, sıradan bir köylü olan, âmirlerinin emriyle ormanı kesen ve siper kazan Valençuk’un ölümüne neden olan âni bir yayılım ateştir. Bu öyküde savaşın amacından söz etmek de güçtür, zira çarlık rejiminin yayılma siyaseti söz konusudur. Bu da, savaşı yalnızca anayurdu savunma durumunda haklı gören Tolstoy için kabul edilemez bir durumdur.

“POLIKUŞKA”

1863 yılında yazılan “*Polikuşka*” adlı uzun öykü, eleştirmenlerce Tolstoy’un köy yaşamı üzerine kurulu ilk önemli yapıtlarından sayılmaktadır. Öyküde, zavallı Polikuşka’nın trajik ölümünün yanı sıra, askere alma sisteminin acımasızlığı da ortaya konmaktadır.

İlyuşa adlı gencin, yeni evli olmasına karşın, çekilen kura sonucu askere alınmasına karar verilir. O zamanki kuralla göre, başka bir gönüllüye üç-dört yüz ruble verilerek onun yerine başka birisi gönderilebilmektedir. Ancak ne hanımı, ne amcası Dutlov bu parayı ödemek istemektedir. İlyuşa yıkılmıştır. Çünkü sürekli savaşların yapıldığı bu devasa ülkede askere gitmek, ölmekle aynı anlama gelmektedir. İlyuşa ağlar, bağırır, “o halde beni neden evlendirdiniz?” diye isyan eder.

Ancak Polikuşka’nın kaybettiği parayı bulan amca Dutlov, hanımı bu parayı kendisine bağışlayınca yeğeni için para öder ve onun yerine başka bir beyin yanaşması olan zavallı Alyoha askere alınır. Alyoha’nın isyanının bir yararı da olmaz.

Tolstoy, öyküde, yalnızca yoksulların askere alındığı, zenginlerin ise para ödeyerek oğullarını bu görevden kurtardıkları bu adaletsiz ve acımasız sistemi sert bir biçimde eleştirmektedir.

“HACI MURAT”

Tolstoy, “*Hacı Murat*” uzun öyküsünü 1896’da yazmaya başlamış ve 1905 yılında bitirebilmiştir. Sansür nedeniyle öykü tam metin olarak ancak Tolstoy’un ölümünden sonra, 1912’de yayımlanabilmiştir. Öykünün konusu, Kafkas dağlıların I. Nikolay döneminde çarlık Rusya’sı ile yaptıkları uzun bağımsızlık savaşlarıdır. Bu öykünün en büyük özelliği, savaşı ve askerleri eleştirmesinin dışında, resmî tarihçileri yadsıyan, hattâ alaya alan, tarihsel gerçekleri acımasızca ortaya koyan bir hava taşıması, diğer bir özelliği de Kafkas halkları ile Çarlık Rusya’sını acımasızlıkları nedeniyle sert bir biçimde eleştirmesidir.

Tolstoy, gerçekçi bir yazar olarak, romanın başkahramanı Hacı Murat’ın hem olumlu hem de olumsuz yönlerini ortaya koymuştur. Cesur, kararlı, boyun eğmeyen, yaşam dolu ve içten bir kişi olmasının yanı sıra, acımasız, kendini beğenmiş ve kincidir. Vorontsov’un emrine vereceği kuvvetlerle Şâmil’i yenerek Çar tarafından ödüllendirilmeyi, Çeçenlerin başına geçmeyi düşle-

mektedir. Ancak Rus yöneticiler kendisine güvenmeyerek onu gözetim altında tutmaktadırlar. Sonunda Hacı Murat, ailesini Şeyh Şâmil'in elinden kurtarmak için kaçar, ancak Rusya yanlısı Çeçenler tarafından öldürülerek kesik başı bağılılık mesajı olarak Rus komutanlara gönderilir.

Hacı Murat'ın rakibi ve eski komutanı olan Şeyh Şâmil de romanda acımasız ve despot bir kişi olarak betimlenmiştir. Göstermelik bir görkeme ve yüce ruhluluğa sahip, değersiz bir kişidir. Feodal bir yapı içinde yoksul bir yaşam süren halk, Şâmil'e yalnızca kendisinden korktuğu için ve dinsel fanatizm nedeniyle boyun eğmektedir. Bununla birlikte, Şâmil'in Rusya'nın yayılmacı siyasetine karşı sürdürdüğü savaş haklı gösterilmiştir..

Öyküde Kafkasyalıların gücü ele geçirme uğruna birbirlerine karşı sürdürdükleri acımasız savaş ve kan davası, birbirlerinin ailelerini rehin almaları, yasalarını şeriat üzerine kurmaları da Tolstoy tarafından eleştirilmektedir. Tolstoy'a göre, iç savaşa dönüşen ve Kafkas halkına acı veren bu güç savaşı da, uluslar arasındaki savaş kadar bağışlanmaz bir suçtur.

Şeyh Şâmil'le benzer özellikler taşıyan Çar I. Nikolay, despot, yalancı, kendini beğenmiş, özgürlük hareketlerini bastıran bir kişi olarak büyük bir güçle çizilmiştir. Sürekli "ben olmasam Rusya'nın hâli ne olurdu?" diye düşünen Çar, bir profesörü yaralayan Polonyalı öğrenciyi astırmamakta, ancak kesinlikle ölümle sonuçlanacak bir ceza vermektedir. Bir yandan mutlu bir aile babası görüntüsü verirken, diğer yandan da başka kadınlarla ilişkiye girmekte ve bunu bir hak olarak görmektedir.

Kendisine sunulan bir raporda levazım subaylarının yaptıkları yolsuzlukları öğrenmesine karşın, bu kişilerin cezalandırılması durumunda, yerlerine geçecek kişilerin de aynı davranışta bulunmalarını engelleyemeyeceğini bilmesi, ordudaki yozlaşmanın başka bir göstergesidir.

Ordudaki subaylar da Tolstoy tarafından eleştirilir. Daha ön-

ceki eserlerinde olduğu gibi, bu eserde de subaylar, kariyer ve madalya peşinde koşan, şöhret düşkünü insanlar olarak gösterilir. Sürekli içmekte, kumar oynamakta, birbirlerine karşı ikiyüzlü davranmaktadırlar.

Prens Mihail Vorontsov, İngiltere'de büyümüş, mevki düşkünü, yaşamı yalnızca emir almak ve emir vermek olan gören başarılı bir subaydır. Ancak başarısızlıklarını örtbas etmekten de geri kalmaz. Dargo savaşında dağlılar karşısında yenilgiye uğramasına karşın, Çar'a bu savaşı Rus ordusunun parlak bir zaferi olarak rapor etmiştir. Çevresindekiler de bunu bilmelerine karşın, kendisinden korktukları için asla dile getirememektedirler.

Benzer durum, er Avdeyev'in ölümüyle sonuçlanan çatışma raporunda da görülür. Raporda verilen bir ölüye karşın yüze yakın dağlının öldüğü ve yaralandığı belirtilir. Gerçekte dağlılar kayıp vermemiştir.

Bölük komutanı Butler, henüz ikinci görevini yapmaktadır. Büyük bir yaşama sevinci, görev arzusu, tehlikeler karşısında korkusuzca davranma inancı içindedir. Kafkasya'ya geldiği için çok mutludur. Muhafız alayından ayrılmasının tek nedeni, kumar oynayıp parasını son kuruşuna kadar kaptırmasıdır. Şimdi artık bunların geride kaldığına, önünde bambaşka, güzel ve yiğitçe bir yaşam bulunduğuna inanmaktadır. Burada tehlikeye atılarak, hem oradaki, hem de Rusya'da bıraktığı dostlarının saygısını kazanacaktır. Ölüm ve yaralanma olasılığı onu etkilememekte, ölü ve yaralılara hiç bakmamaktadır. Ancak sonunda yine kumar oynar ve tüm parasını yitirir.

Tolstoy, bir yandan köylerin Ruslar tarafından nasıl yakıp yıktığını, çocukların nasıl süngülendiğini, camilerin nasıl pisletildiğini anlatırken, diğer yandan da Hacı Murat'a karşı canavarca davranıldığını belirtir. Marya Dimitriyevna, Hacı Murat'ın kesik başını dolaştıranları sert bir dille eleştirerek: "Ne biçim savaşmış bu. Benim bildiğim, ölü toprağa verilir. Siz ise geçmiş karşısına

maskaralık yapıyorsunuz. Canavardan ne farkınız var sanki?” demektedir.

Tolstoy, öyküde nefret ettiği çara ve komutanlarına zıt bir kişilik olarak yarattığı er Avdeyev’i ve diğer iyi yürekli ve saf askerleri büyük bir sempatiyle resmetmiştir.

Yeni evli olduğu halde ağabeyinin yerine askere gitmeyi kabul eden Avdeyev, bundan dolayı çok pişmandır. Ancak karnından aldığı yara sonucu yaşamını yitirir. Ölümüne hemen hiç kimse, başkasından hamile kalan karısı dahi üzülmez. Tolstoy, askerliği : “Askerlik ölüm gibidir, asker ise somundan kesilmiş bir dilim” biçiminde tanımlamakta, Avdeyev gibi evinden ve yurdundan koparılan askerlere acımaktadır.

Sonuç olarak Tolstoy, yaşamının son dönemlerinde yazdığı bu yapıtında da, savaşa, askerliğe ve Çarlık Rusya’sının yayılmacı siyasetine karşı duruşunu açıkça ortaya koymuştur.

“SİVASTOPOL ÖYKÜLERİ”

Tolstoy, 1855 Nisan’ında “*Sovremennik*” [Çağdaş] dergisine “*Aralık Ayında (1854) Sivastopol*” öyküsünü göndererek, savaş içerikli yazılar yazma sözü de verir. Ancak bu söz, yani gerçek savaş görüntüleri sözü yerine getirilmez; bu yazılarda gerçek olaylardan söz edilmemesinin nedeni, çatışma ayrıntılarının Tolstoy’u ilgilendirmemesidir. Buna karşın, savunmaya katılanların psikolojik durumları ve genel insan yaşamı üzerine felsefeler yer alır. Bu yaklaşım, savaşın, Rusya’nın ve Rus halkının ilerideki yaşamında oynayacağı rolü anlamaya olanak vermektedir. Ayrıca bu yaklaşım, bir anlamda, gazetelerin yanlı yorumlarına yönelik bir polemik anlamı da taşımaktadır. Bu yanlı basının kurbanı bir ölçüde tüm Rus halkıdır ve Tolstoy gerçek kahramanlığı ve kahramanları göstererek bu basınla savaşımaktadır.

Belgesel bir nitelik taşıyan “*Sivastopol Öyküleri*”, yapı olarak da gözlem özelliği taşır.

Birinci öykü olan “*Aralık Ayında Sivastopol*”, kuşatılmış kentin genel bir görünümünü vermektedir. İlk kez Sivastopol’a gelen ve burada olanları ilgiyle gözlemleyen bir kişinin ruh hâlini betimlerken, Tolstoy, tüm Rus ulusunun Sivastopol destanına yaklaşımını sergilemektedir. “Siz” olarak adlandırılan bu anlatıcı, kente gelmeden önce de buraya ilişkin bazı görüşlere sahiptir. Ancak bu safça ve önyargılı görüşler kentin içinde bulunduğu gerçeklerle örtüşmemektedir. Burada yalnızca kahramanlığın yaşandığını düşünürken, telâş ve kargaşanın varlığını da fark etmektedir. İlk izlenimi top seslerini duyduğu anda “Sivastopol’da olduğunuzu düşünürsünüz ve o anda bir erkeklik ve mertlik duygusu yayılır ruhunuza... damarlarınızda dolaşan kan daha bir hızlı akmaya başlar”, biçimindedir. Daha sonra, kente girdiğinde bu izlenim, “İlk izlenim en tatsız olanıdır... Askerî kampla kent yaşamı, güzel kentle çamurlu ordugâhın oluşturduğu tuhaf karışım, güzel olmamanın ötesinde tiksinti verici bir düzensizlik oluşturmaktadır; hattâ size, herkes çok korkmuş, telâş içinde ve ne yapacağını bilmiyormuş gibi gelir... ancak tek bir yüzde bile telâş, şaşkınlık, coşku, ya da ölüme hazırlık aramayın, boşuna olur,” düşüncesiyle yer değiştirmektedir.

Savaşa yeni katılan anlatımcı, hastaları ve yaralıları görür. Burada askerlerin yanı sıra kadın tayfalar da vardır. Birisi siperdeki kocasına yemek götürürken bacağından yaralanmıştır. Doktorlar, kolları ve bacakları kesik insanlar da vardır. Anlatıcı: “Bu bahtsız kişiler, acıyan bir insan yüzü görmekten, çektikleri acıları anlatmaktan, sevgi ve ilgi sözcükleri işitmekten hoşlanırlar...” diyerek onların psikolojisini yansıtır. Ölmekte olan kişileri, ameliyatların yapıldığı yeri, ameliyatların nasıl yapıldığını, insanların nasıl kıvranıp inlediklerini çarpıcı bir biçimde anlatan Tolstoy, savaş olgusunu sert bir biçimde eleştirir:

“Ve orada savaşı, haklı, güzel, göz alıcı hâliyle, trampetleri, dal-

galanan sancakları, at oynatan generalleriyle değil, gerçek yü-züyle, kan, bitmeyen acılar ve ölüm içinde görürsünüz."

Bu anlatım ve sürekli değişen ruh durumunun betimlenişi dâhi-cedir. Okuyucu sürekli olup biteni kavramaya çalışan yurtsever bir insanın gözlemleriyle yüz yüzedir.

Ünlü 4. tabyaya giderken rastladığı, görkemli cenaze töreni, anlatıcıyı yeniden cesaretlendirir. Bir lokantaya girdiğinde ise ruh hâli tamamen değişir. Buradaki askerler köftelerin kötü ve paha-lı olduğundan, ölen arkadaşlarından, gündelik bir konuşma hava-sında söz etmekte, garsonlara bağırıp çağırmaktadırlar.

4. tabyaya yaklaşıldığında ortam yine değişir. Burada kent sa-kinlerine rastlanmaz, çevre kan içindedir ve yaralılarla doludur. Birbiri ardına patlayan bombalar ve top mermileri, anlatıcıyı kor-kaklıkla cesaret arasında bırakmakta, korku, gururla yer değiştir-mektedir. Tabyadakilerin sakin ruh hâli anlatıcıyı şaşırtır ve etki-ler. Anlatıcı bu bölümde ulusalcı düşüncelere yakın bir anlatım tarzı içindedir. Rus askerinin cesaretini, öz benliklerine olan gü-venlerini övmektedir.

Karşıdan açılan yoğun top ateşi, anlatıcıyı yeniden korku ve cesaret arasında bırakır. "Merminin uçtuğu anda onun size doğru geldiğini bilerek, aklınızdan ölebileceğinizi geçirir, ama başka türlü-sünün onurunuzla yediremeyip kendinizi tutarsınız... mermi uçuşunu bitirip de size rastlamayınca, büyük bir sevinç dalgası, anlatılmaz bir iç ferahlığı kaplar ruhunuzu. Ama ancak bir ân sü-rer bu duygu, yeniden başa dönersiniz... tehlike içinde, ölüm ve yaşamla oynanan bir oyundur bu."

Öykünün sonunda anlatıcı yeniden güçlü bir ruh hâline bürü-nür. Rus halkının gücünü sarsacak hiç bir gücün bulunmadığı ka-nısındadır:

"...Yurt sevgisinin dışında hiçbir nişan, hiçbir ün, hiçbir gözda-

ğı, bir insana bu korkunç koşulları kabul ettiremez... şu ân gördüğünüz bu adamlar en ağır durumlarda düşmeyip yücelen ve kent için değil, yurtları için gözlerini kırpmadan ölüme hazırlanan birer kahramanlık anıtıdırlar.”

İşte ilk öykü, cesaret, umut ve biraz da ulusalcılık içeren bu sözlerle sona erer.

İkinci öykü olan “*Mayıs Ayında Sivastopol*” eleştirel bir coşkuyla yüklüdür. Öykü ordu yaşamımın arka planda kalmış yönüne dayanmakta, ancak Tolstoy birinci öykünün ana teması olan kahramanlığa yer vermeyi sürdürmektedir.

Tolstoy sevdiği kahramanlarını, kişiliklerini sınamaları, iradelerini güçlendirmeleri, sağduyularını mükemmelleştirmeleri için güç bir yaşam deneyiminden geçirmektedir. Olumsuz kahramanlarını ise kendi değersizliklerine bir kez daha tanık olmaları için güç durumlara sokmaktadır. Kişinin en güç durumlarla karşı karşıya getirilmesi, Tolstoy’un sanatında insanın ölümle yüzleşmesi temasını ortaya koymaktadır. “*Mayısta Sivastopol*” öyküsünde bu tema ilk kez ortaya çıkar ve yazarın bunu izleyen yapıtlarında çok önemli bir yer tutar. Tolstoy’un düşüncesine göre, kişinin özü, yaşamının çözümleyici anlarında, ama en fazla da ölümle yüzleştiğinde, adeta yaşamına kırmızı bir çizgi çektiği sırada ortaya çıkmaktadır.

Bu öyküde Tolstoy’un dikkati savaş ortamındaki subaylara yöneliktir. Subaylar kendi aralarında aristokratlar ve aristokrat olmayanlar olarak ikiye ayrılmışlardır. Bu aristokrat subaylar diğerlerini aşağı görmekte, Rusça konuşmayı bayağı bir davranış kabul ederek Fransızca konuşmaktadırlar. Kendi aralarında konuşurken askerleri de aşağılamaktadırlar. Prens Galtsin, tabyalarda askerlerle birlikte, aynı sığınaklarda yaşayan, onlarla aynı asker çorbasını içen piyade subayları için: “Özür dilerim ama, kirli çamaşır-
lı, bit içinde, eli yüzü pis insanların kahraman olabileceklerine

inanamıyorum,” demektedir, yâver Kalugin ise bu sözlere karşı çıkmakla birlikte, odaya giren piyade subayına ters davranmaktadır. Prens Galtsin, kolundan ve başından yaralı bir askerî siperleri terk ettikleri için azarlamakta, Teğmen Nepşitsetskiyy ise: “Bu adamlarda ne onur, ne yurt sevgisi aramayın... işleri güçleri kaçmak” demektedir, ancak hepsinin yaralı olduğunu anlayınca ikisi de utanç duymaktadırlar. Tolstoy bu utanç duygusunu vererek “insan ruhunun diyalektiğini”, yani insan ruhunda iyilikle kötülüğün sürekli yer değiştirmişliğini, tümüyle iyi ya da kötü insanların var olmayacağını göstermiştir.

Tolstoy, subaylar arasında çok yaygın olan şöhret düşkünlüğünü de eleştirmektedir. “Şöhret düşkünlüğü, şöhret düşkünlüğü, her yerde şöhret düşkünlüğü... Tabutun yanı başında, büyük bir inançla ölüme hazırlanan insanların arasında bile şöhret düşkünlüğü!” diye yazmaktadır. Subaylar kendilerini gösterebilmek, nişan ve maaş ödülü alabilmek için kendilerini ve başkalarını ölümün kucağına atmaktadırlar.

Yüzbaşı Mihaylov, piyade siperine görevli giderken, sürekli ölüm korkusu duymakla birlikte, diğer arkadaşlarının ölümü halinde üst rütbelere terfi etmeyi, Anna nişanı kazanmayı umut etmektedir. Başından çok hafif yaralanmasına karşın, başını sardırmasının ödül alma açısından yararlı olabileceğini düşünür.

Kalugin, görev sonrası sağ kaldığına sevinmekle birlikte, “artık güzel bir ödül verirler bana. Bir altın kılıç verirler mutlaka...” diye düşünmekten kendini alamaz.

Tolstoy, subaylar için şöyle yazmaktadır:

“Her biri birer küçük Napolyon, küçük birer canavardır. Hemen o anda savaşa girmeye ve yalnızca fazladan bir yıldızcık ya da üçte bir aylık almak için yüzlerce kişiyi öldürmeye hazırdırlar.”

Süvari yüzbaşısı Praskuhin'in ölüm sahnesi, okuyucuyu gerçek-

çiliğiyle sarsmaktadır. Praskuhin, yanına düşen bomba patlamadan birkaç saniye önce şunları düşünür:

“Kimi öldürecek, beni mi Mihaylov’u mu? ...Eğer beni yaralarsa neremden yaralar? Başımdan olursa bu benim sonum demektir ama bacağımdan yaralarsa keserler bacağımlı. Mutlaka kloroform kullanmalarını rica ederim... Hayır bana daha yakın, beni öldürecek.” Bu anda Mihaylov’a olan kumar borcu iki buçuk rubleyi anımsadı... Sonra geceleri söylediği çingene şarkılarından birkaç hava çınladı kulağında. Başlarına zambak rengi kurdeleler bağlamış sevdiği kadınlar, bundan beş yıl önce incittiği bir adam canlandı gözleri önünde...”Belki de patlamaz” diye düşündü... ama tam o anda henüz araladığı göz kapakları arasından gözleri kıpkırmızı bir ateşle kamaştı, korkunç bir çatırtıyla birlikte bir şey gelip göğsünün ortasına çarptı. “Allaha şükür, yalnızca yaralandım,” oldu ilk düşüncesi... Yalnızca yaralandığını onlara (askerlere) duyurmak için bağırarak istedi ama ağzı o denli kuruysa ki, dili damağına yapıştı... Sonra kırmızı ateşler oynamaya başladı gözlerinin önünde. Ve askerler üstünü taşla örtüyorlarmış gibi geldi ona... üstüne yığıldıkları taşlar giderek çoğaldı. Taşları açmak için bir çaba daha gösterdi sonra katılıp kaldı.”

Tolstoy, savaşta insan yaşamının hiçbir değeri olmadığını, ölümlerin ardından yaşamın eskisi gibi devam ettiğini göstermektedir. Göğsü parçalanmış bir askerî kaldıran er: “Tanıyamadım şu ihtiyarı... üff, ne pis koku!” demektedir. Tolstoy şöyle yazar: “Üff, ne pis koku!”... işte, bir insandan gerideki insanlar için kalan tek şey bu!”

Savaşın bir çılgınlık olduğunu ileri süren Tolstoy, ikinci bölümü şu sözlerle bitirir: “... Tüm bu kişiler, bir öykünün ne kahramanı ne de kötü adamı olabilirler. Benim öykümün kahramanı, ruhumun tüm gücüyle sevdiğim, tüm güzelliğini yansıtmaya ça-

lıştığım, her zaman var olmuş, şu ânda da var olan ve gelecekte de var olacak olan 'GERÇEK' tir.."¹ Bu belirleme, genç yazarın tüm yaratıcılığının programı gibidir ve çağdaşları tarafından da böyle algılanmaktadır. Nekrasov, 2 Eylül 1855'te Tolstoy'a: "Şu anda Rus toplumu için gerekli olan şey gerçek, Gogol'ün ölümünden sonra çok az rastladığımız gerçektir... Sizin Rus edebiyatına getirdiğiniz biçimde bir gerçek, bizim için çok yenidir," diye yazmaktadır.² (345)

"Ağustos 1855'de Sivastopol" adlı son öyküde, diğer öykülerde de rastladığımız ana motif olan cesaret ve korkaklık, görev duygusu gibi konular, Kozeltsov kardeşlerin kahramanca ölümleri aracılığıyla ortaya konmuştur. Tolstoy, aynı zamanda, savaşın kaybedilişindeki en önemli etkenin üstlerle astlar arasındaki kopukluk olduğunu, bunun "kahramanlık camiasının" oluşmasını önlediğini, kahraman olabilecek insanların boşuna öldüğünü vurgulamıştır.

Küçük kardeş Volodya, kendisini göreve hazırlamakta, diğer kent savunmacıları gibi, yaşamının en güç ânında cesaretini korumaya çalışmaktadır. Şimdi küçük Kozeltsov'da cesaret ve korkaklık duygusunun sürekli nasıl yer değiştirdiğini izleyelim:

Genç ve yakışıklı Volodya, Sivastopol'a atanmaya gönüllü olduğu için kendisini gerçek bir kahraman olarak görmektedir. Fransızlara karşı cesaretle savaşarak kahramanca ölmeyi düşünmektedir. O âna kadar göğüs göğüse çarpışmaya girmediğini doğal bir tavırla söyleyen ağabeyini küçümsemektedir.

Ancak askerî okuldaki büyük, aydınlık, parke döşeli dershaneler, arkadaşlarının neşeli gülüşleri, yepyeni uniformalar, şimdi gördüğü yenilgi ortamı ile hiç uyuşmamaktadır. Körfezin öte yakasına, topçu birliğine giderken artık korkmakta, ölüm korkusu

¹ M. V. Teplinskiy. İstoriya Russkoy Literaturı XIX. Veka. Kiev.1991. s. 345.

² A.g.e

içinde haç çıkarmakta, kendisini korkak ve aşağılık bir yaratık olarak görmektedir.

Onu bir gün sonra kırık dökük topların başında gözünü kırpmadan savaşırken, daha sonra da Fransızlar tarafından ele geçirilen tepede cansız yatarken görürüz.

Ağabey Kozeltsev, gerçek bir kahramandır. Kibar, sosyal incelikleri bilen, iyi Fransızca konuşan bir subay değildir ve bu özellikleriyle kardeşi tarafından bile küçümsenmektedir. Yaralandıktan sonra hastanede daha uzun süre kalabilecekken hemen görevinin başına dönmüştür. Kardeşinin kurduğu romantik kahramanlık düşlerinden uzak, gerçek bir askerdir o. Herkesten saygı görmektedir. O da kahramanca savaşır ve ağır yaralanır. Hastanede öleceğini anlar ama zaferi kazandıkları konusunda onu avutmak için yalan söylemek zorunda kalan papazın sözleriyle, kardeşini de düşünerek mutlu ölür.

Bu iki kahramanca ölüm, aynı zamanda Sivastopol'un düşüşünü de simgelemektedir.

Tolstoy iki kardeşin yazgısını dile getirirken, erlerin ve subayların yaşamlarından gerçekçi ve çarpıcı kesitler sunar bize. Bir gün sonra büyük olasılıkla öleceklerini bile bile kâğıt oynayıp kavga eden, içen ve şakalaşan insanların ruh hâli olağanüstü bir biçimde verilmiştir. Tolstoy, bu kavgalar ve karşılıklı ağır sözler için: "Bu üzücü sahnelerin üzerine bir perde çekelim. Bugün ya da yarın, bu insanların hepsi neşe ve gurur içinde ölümle savaşa gidecekler ve gözlerini kırpmadan can vereceklerdir," diye yazar.

İkinci bölümde kişiler korkaklar ve kahramanlar olmak üzere ikiye ayrılırken, bu bölümde karşımıza görevini yapan insanlar çıkar. Tolstoy, artık subaylar dâhil, herkese yumuşak bir yaklaşım içindedir. Burada etikdışı bir kahramana rastlanmaz. Burada subaylar ve askerler, Tolstoy'a göre, yalnızca yurtseverce duygularla değil, yurtseverce duygunun bir alt basamağı olan görev duygusuyla da ölmektedir.

Öykü, alevler içindeki Sivastopol sahnesiyle son bulur.

Her biri bağımsız bir eser olan ama sonuçta bir bütün oluşturan "*Sivastopol Öyküleri*" trajik bir yenilgiyle sonuçlanan Sivastopol savunmasının aşamalarını içermektedir. "*Aralıkta Sivastopol*"da ortaya konan zafere inanç, "*Mayısta Sivastopol*"da kuşkuya ve eleştiriye, "*Ağustosta Sivastopol*"da ise Rusya'nın ulusal bir savunmaya hazırlıksızlığı suçlamasına dönüşmektedir.

Tolstoy, "*Sivastopol Öyküleri*"nde savaşın anlamsızlığını ve acımasızlığını, anayurtlarını özveriyle savunan askerler aracılığıyla çarpıcı bir biçimde vermiştir. Tolstoy'un gerçekçi bir sanatçıya özgün dikkati dışında, Sivastopol savunmasına kişisel olarak katılımı, çok farklı insan karakterlerini tam ve nesnel olarak vermesini sağlamıştır. Rus edebiyatında savaşın gerçekçi bir betimi, savaş içindeki bir insanın psikolojik durumu ilk kez yer almaktadır. Savaşa, yüceltmeden, acımasız ve güç bir iş olarak bakış, bu savaşın sıradan askerlerce algılanış biçimi, Tolstoy'un getirdiği sınırsal bir yeniliktir.

Bu öykülerde Tolstoy okuyucuya bir anlamda savaşı hiçbir zaman parlak, gösterişli, bayraklı, trampetli bir olgu olarak göremeyeceğinin mesajını da vermektedir. Yapıt, "*Savaş ve Barış*"a öncülük etmesi açısından da önemlidir.

“SAVAŞ ve BARIŞ”

Tolstoy “*Savaş ve Barış*”ı 1863’de yazmaya başlamış, 1869’da bitirebilmiştir. Öncelikle Dekabristleri ve *Dekabrist hareketini* (1825)* ele alan bir roman yazma düşüncesiyle yola çıkmış, ancak bu hareketi tetikleyen ve kahramanına esin kaynağı olan Napolyon’a karşı kazanılan 1812 zaferine dönüş yapmış, ancak bu zaferin anlamının daha iyi anlaşılmasını sağlayabilmek için de daha geriye, 1805 yılına, Napolyon karşısında alınan yenilgiler dönemine gitmiştir. Tolstoy bunu: “Başarısızlıklarımızı anlatmadan önce Bonapart Fransası’na karşı kazandığımız zaferi anlatmak utanç verici olurdu” diye açıklar ve böylelikle de savaşa olan yaklaşımını açıkça ortaya koyar: “zafer” ve “yenilgi” savaşın birbirinden ayrılmaz parçalarıdır ve ulusların yaşamında her ikisi de yer almak zorundadır.

* 19. yüzyılın ilk çeyreğinde Rusya’da Çarlığın mutlakıyetçi rejimini meşrutiyet ya da cumhuriyetle değiştirmeyi amaçlayan çoğunluğu aristokrat subaylardan oluşan bir grup aydın tarafından başlatılan hareket. Kendileri için “*Kurtuluş Birliği*” ya da “*Anayurdun Sadık ve Hakikatli Oğulları*” adını kullanan grup, 1825 yılının Aralık ayında giriştikleri başarısız ayaklanmadan sonra Rusçada “*Aralıkçılar*” anlamına gelen *Dekabrist* adıyla anılmıştır. – Ed.

“*Savaş ve Barış*” Rus edebiyatında kendisinden önce yazılan tarihsel romanlardan farklıdır. Aradaki fark, Tolstoy’un bir yandan bireylerin ve tüm bir ulusun barış ortamındaki yaşam ve psikolojisini ortaya koyarken, diğer yandan da savaşın bu insanların yaşamına nasıl girdiğini, yaşamı biçimlerini ve psikolojilerini nasıl etkilediğini göstermesi, böylelikle de okuyucunun kahramanları hem savaş hem de barış ortamında görebilmelerini sağlamasıdır.

Yukarıda kendi ağzından aktardığımız gibi, “savaşın kendisini daima büyülediğini” söyleyen Tolstoy’u ilgilendiren asıl soru, insan olarak askerin diğer insanları nasıl, neden ve hangi koşullar altında öldürebildiğidir. Bu bakımdan büyük eserinde savaşın ve insan öldürmenin psikolojik yönüne odaklanmıştır.

“*Savaş ve Barış*”da savaş teması, ilk kez saraylı kesimin konuşmalarında ortaya çıkar. O dönemde Napolyon’un Rusya’ya saldırısından kimse söz etmemektedir. Napolyon adı, çar ve çevresi için yalnızca monarşiye ve kölelik hukuku sistemine karşı bir tehdit olarak görülmektedir. Rusya’nın Napolyon’a karşı savaşa girme ve sınır dışına asker gönderme nedeni budur. Savaş, Avusturya’nın ihaneti ve Çar’ın orduyu yönetmekteki yetersizliği nedeniyle tam bir yenilgi ile sonuçlanır. Birinci cilt Austerlits Savaşı’nın sonunda alınan yenilgi sahnesiyle sona erer; bu bölüm, yönetime ve çevresine yönelik eleştiri yüklüdür. Tolstoy, ulusal bir savunma niteliği taşımayan bir savaşa girdiği için yönetimi eleştirmektedir.

Ona göre, Rus ordusunun 1805 ve 1807 yıllarında Avrupa’da katıldığı savaştaki başarısızlığının nedeni, bu savaşın Rus toprakları dışında yapılması, bu savaşın neden yapıldığının ne Rus halkı ne de ordu tarafından bilinmesiydi. Andrey Bolkonskiy’in sözleri aracılığıyla belirttiği gibi, Austerlits’de uğruna dövüşülecek bir amaç yoktu, bu yüzden de ordu yenilgiye uğramıştı.

Birinci ciltte farklı kesimden insan tiplerini karşımıza çıkar.

Tolstoy, bu kişileri yapay bir yaşam sürenler ve doğal bir yaşam sürenler olarak iki gruba ayırır. Birinci gruba soylu kesimden insanlar girmektedir ve bunların yaşamlarına ilişkin ayrıntılar dört cilt boyunca sürer. Bu kişiler kariyer düşkünü, yalnızca kendi çıkarlarını düşünen, halkı yok sayan insanlardır. Sürekli Fransızca konuşan ve Fransız kültürüne hayran bu kişilerin, Rusya'nın Fransa imparatoru Napolyon'la yaptığı bu hayatî savaşa tek katkıları, savaş durumunu unutarak Fransızca konuşanlara para cezası keserek bu parayı "Yardım Sevenler Komitesi"ne vermeleridir.

Bu kişilerin başında, soylu kesimin genç temsilcisi Boris Drubetskoy gelmektedir. Olumsuz subay tiplerinde, geçirdiği ruhsal değişimler ortaya konan tek kahramandır. Bu ruhsal değişimler, birlikte büyüdüğü Rostov ailesinden edindiği gerçek insanî değerleri zamanla nasıl yitirdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Orduda yaptığı kariyer sırasında yurt sevgisiyle davranmamakta, askerlikte çabuk yükselebilmek için "yazısız kuralları" incelemektedir. Onu sert bir biçimde eleştiren Rostov, Boris'in çok istediği yâverlik görevini uşaklık olarak görmekte, onu işini bilen bir kişi olarak suçlamaktadır. Boris ise savaşmak için cepheye gitmektense, yâver olarak cephe gerisinde kalmayı yeğlemektedir. Çünkü ona göre, insan bir kez askerlik mesleğine girdi mi, parlak bir mevkîe ulaşmak için elinden geleni yapmalıdır. Sonuçta da çok önemli birisinin yâveri olmayı başarır. Tolstoy, Boris'in mesleğine yaklaşımını şu sözlerle dile getirir:

"O çok hoşuna giden rütbelere zincirini artık benimsemişti. O rütbelere zincirine göre, bir teğmen, yeri geldiğinde, bir generalden kıyaslanamayacak kadar yüksek olabilirdi. Bu zincire göre, meslekte başarıya ulaşmak için çaba harcamak, çalışmak, cesaret, sebat göstermek gerekli değildi. Yalnızca meslekte ödül dağıtanlara karşı nasıl davranılacağını bilmek ve bunu becermek yeterliydi. Boris bu sayede kendisinin bu kadar çabuk başarıya ulaş-

masına, başkalarının bunu nasıl anlayamadıklarına şaşıyordu... Yalnızca kendisine yararlı olabilecek insanlara yakınlık gösteriyor, onlarla dostluk kurmaya çalışıyor... bu dostluğun kendisine sağlayacağı çıkarı zihninde tartıyordu.”

Boris Drubetskoy gibiler, ileride, 14 Aralık 1825’de devrimci Dekabristlere karşı çıkacak taht yanlısı kişileri temsil edeceklerdir.

Andrey Bolkonskiy, Boris Drubetskoy’a karşıt bir kişiliğe sahiptir. Geçirdiği olumlu ruhsal gelişim, romanın başında karşımıza sürdürdüğü yaşamdan tatmin olmayan, “bu yaşam bana göre değil” diye düşünen bir kişi olarak çıkmasıyla başlar. Dış soğukluğuna ve insanlara karşı mesafeli olmasına karşın, romantik bir coşkuya sahiptir. Kahramanca davranışlarda bulunmanın, ünlü bir komutan olmanın yanı sıra, insanların mutluluğunu da düşlemektedir. O bir yurtseverdir, Boris gibi uşak değildir ve bu özellikleriyle Tolstoy onu, kolay kariyer peşinde koşan Drubetskoy, halkın terk ettiği Moskova’da elden düşme eşyaları ucuza almaya çalışan askerî yönetici Berg gibi kişilerden ayrı tutar. Austerlits savaşı için planlar hazırlamakta, yeni bir askerî tüzük oluşturmakta, onun görüşlerine herkes değer vermektedir.

Austerlits savaşında ağır yaralanan Andrey, ölüm ile yaşamın sınırındadır. O anda ruhsal yapısında âni bir değişim olur. Yaşamındaki en büyük amaç, yani büyük bir komutan olma isteği, kendisi için tüm anlamını yitirir. Tolstoy, onun ruh hâlini şu sözcüklerle anlatır:

“Üzerinde artık gökyüzünden başka bir şey yoktu. Prens Andrey: “Hiç de koştüğümüz, bağırdığımız ve dövüştüğümüz ândaki gibi değil... Ama nasıl oluyor da bu yüce gökyüzünü daha önce göremedim? Sonunda var olduğunu öğrendiğim için de ne kadar mutluyum. Evet, her şey boş! Her şey yalan! Bu uçsuz bucaksız gökten başka her şey...”

Tolstoy bu sözlerle, savaşın vahşeti ile doğanın güzelliği arasındaki çelişkiyi göstermektedir. Daha sonra kendisine geldiğinde karşısında hayranı olduğu Napolyon durmaktadır. Ancak Napolyon bile, o ândaki ruh durumu ve bulutların geçtiği sonsuz gökyüzü ile karşılaştırıldığında çok önemsiz görünmektedir. Şimdi yalnızca yaşamayı istemektedir. "Prens Andrey, Napolyon'un gözlerinin içine bakarken büyük adam olmanın hiçliğini, kimse'nin anlamını kavrayamadığı yaşamın hiçliğini, yaşayan insanlardan hiç birinin gizemini çözemediği ölümün bile daha büyük bir "hiç" olduğunu düşünür."

İyileştikten sonra uzun süre ordudan uzak kalır. Ancak Napolyon'un Rusya'yı istilâ etmek istemesi üzerine yine orduya katılır ve ön saflarda savaşır. Ne var ki, bu kez ölümcül bir yara alır. Yanı başında patlamak üzere dönen top mermisine bakarak: "Yoksa bu ölüm mü? Ama benim ölmem imkânsız bir şey! Ölmek istemiyorum ben! Yaşamı seviyorum, bu otları, toprağı, havayı seviyorum..." diye düşünür. Hastanede ağır yaralı yatarken, patlama sırasında neden böyle düşündüğünü anlayamaz. "Hem yaşama vedâ etmek bana neden bu denli acı geliyordu sanki? İyi ama bu yaşantıda bir şey vardı... Ama ben onu anlamadım, anlayamıyorum da..." diye aklından geçirir.

Tolstoy, savaşa ve askerliğe ilişkin düşüncelerini Prens Andrey aracılığıyla şöyle dile getirir:

"Savaş satranç oyununa benzer. Yalnız küçücük bir farkla: Satrançta oynayacağın oyun üzerine istediğin kadar düşünebilirsin, zamanla sınırlandırılmış değilsin. Bundan başka, satrançta at, her zaman basit bir taştan daha güçlüdür. İki taş da her zaman bir tek taştan daha güçlü sayılır. Oysa savaşta bazen bir birlik, bir tümenden güçlü olur. Bazen ise bir mangadan bile zayıftır. Bu yüzden orduların savaş gücünü daha önceden hiç kimse bilemez."

Tolstoy'a göre savaşı ancak içinde kazanma azmi ve inancı olan kazanır:

“...Yarın burada olup bitecekler kurmaydakilere değil, bize bağlıdır... Başarı hiçbir zaman mevzie, silâhların durumuna, hattâ askerlerin sayısına bağlı olmamıştır. Hiçbir zaman da olmayacaktır.”

“Peki ya neye bağlıdır?”

“Yüreğindeki duyguya, benim içimdeki, onun içindeki duyguya!”

Bunu söylerken Timohin'i işaret etmişti:

“Her erin içinde taşıdığı duyguya.”

Borodino savaşı öncesinde Tolstoy yukarıdaki görüşleri destekleyen kendi görüşlerini ortaya koyar:

“...Ölümlle pençeleşen yüz binlerce insanı yönetmek tek bir insanın harcı değildir... meydan muharebesinin sonucunu kestirecek olan şey, ne başkomutanın emirleri, ne orduların bulunduğu yer, ne topların ve öldürülen insanların sayısıydı; bunu sağlayacak olan tek şey “ordunun morali” adı verilen o karşı konulmaz güçtü.”

Tolstoy, uğrunda savaşacak bir şeyi olmayanların savaşı asla kazanmayacaklarını, öncelikle savaşın amacına inanılması gerektiğini yine Prens Andrey aracılığıyla şöyle vurgular:

“Savaşı, kesin olarak kazanmayı aklına koymuş olan kazanır! Biz Austerlitz savaşında niye yenildik? Bizim kaybımız hemen hemen Fransızların kaybına eşitti. Ama biz, daha savaş sona ermeden çok önce yenileceğimizi söyledik ve gerçekten yenildik. Bunu kendi kendimize söylememizin nedeni, ortada uğruna savaşacağımız hiçbir şeyin olmamasıydı; bir ân önce savaş alanından gitmek istiyorduk...”

Tolstoy'un savaşta acıma duygusuna, vicdâna, şövalyeliğe, siyasî konuşmalara yer olmadığını, bu duygunun savaşları körüklediğini öne sürdüğü ve askerleri, imparatorları ve kralları suçladığı satırlar çok çarpıcıdır:

"Eğer savaşı ben idare etseydim, tutsak almazdım. Tutsak da neymiş? Bunlar şövalyelik. Fransızlar evimi mahvettiler, şimdi de Moskova'yı mahvetmeye gidiyorlar. Benim onurumu çiğnediler. Benim anlayışıma göre hepsi de canidir! Onları cezalandırmalı."

"Tutsak alınmamalı... Yalnız bu bile tüm savaşın gidişini değiştirmeye yeterlidir ve savaşın vahşiliğini azaltır... Kendimizi yüce ruhlu varlıklar sayıyor, ona göre davranıyoruz vb... Bu yüce ruh-luluk, bu duygululuk, tıpkı öldürülen bir danayı gördüğünde fenalık geçiren bir hanımefendinin yufka yürekliliğine ve duygululuğuna benzer; hanımefendi o kadar iyi yüreklidir ki, kan görmeye dayanamaz. Ama aynı dananın etini özel bir sosla afiyetle yer. Bize savaşta bir takım haklardan, şövalyelikten, çatışmaları siyasî konuşmalarla çözümlemekten, zavallı insanlara acımdan falan söz ederler. Hepsi saçma! Ben 1805 yılında şövalyeliğin ve siyasî konuşmaların ne olduğunu gördüm. Bizi aldattılar, biz de aldattık. Başkalarının evini soyuyorlar, yurda sahte para sokuyorlar, hattâ uzağa gitmeye gerek yok, en kötü şeyi yapıyor, çocuklarımı, babamı öldürüyorlar! Sonra savaşta birtakım haklardan, düşmana karşı vicdânlı davranmaktan söz ediyorlar. Tutsak almamalı, öldürmeli ve bile bile ölüme gitmeli!"

Tolstoy, bu denli acımasız yaklaşımının nedenini, yine Prens Andrey'in ağzından şöyle açıklar:

"Savaşta vicdânlı davranma diye bir şey olmasaydı, ancak ölümü

göze almaya değer bir şey olduğu zaman savaşırdık! O zaman Pavel İvanıç, Mihail İvanıç'ı gücendirdi diye savaş çıkmazdı. Savaşa tutuşuldu mu da, doğru dürüst dövüşülürdü... O zaman Westfalliler ve Hessenler onun (Napolyon'un) arkasından Rusya'ya girmezlerdi. Biz de ne için olduğunu bilmeden Avusturya'ya ve Prusya'ya savaşmaya gitmezdik. Savaş bir salon oyunu değildir, yaşamdaki en kötü, en pis şeydir! Bunu anlamalı ve savaşçılık oyunu oynamamalı... Savaşsa savaş! Bunun aksi olursa savaş, yapılacak işi olmayan insanların en sevdikleri eğlence haline gelir... Askerler en fazla saygı gören gruptur. Oysa düşünüldüğünde savaş nedir? Askerlikte başarılı olmak için ne gereklidir? Asker çevresinin kuralları, töreleri nelerdir? Savaşın amacı öldürmektir! Aracı da casusluk, ihanet ve ihanete kışkırtmaktır. Bir yerde oturan insanları mahvetmektir. Onları soyup soğana çevirmektir, ya da orduya iase sağlamak için hırsızlık etmektir; aldatmaya ve yalana savaşta "askerî kurnazlıklar" adı verilir. Askerliğin ana kuralları, hürriyetsizlik, yani disiplin, boş oturma, câhillik, acımasızlık, kendini shevî duygulara kaptırma ve sarhoşluktur. Buna rağmen bir takım insanlar herkesten saygı görür. Çin kralı bir yana, tüm çarlar, krallar askerî üniforma giyerler ve kim daha çok adam öldürmüşse, en büyük armağanı ona verirler... İnsanlar yarın olacağı gibi birbirlerini öldürmek için karşı karşıya gelirler; binlerce insanı öldürür, sakatlarlar, sonra da birçok kişiyi mahvettiler diye (üstelik bunu yapana daha da büyük saygı göstererek) Tanrı'ya şükretmek için törenler yaparlar, zafer ilân ederler. Bunu yaparken de ne kadar çok insan öldürmüşlerse başarının o denli büyük olduğunu sanırlar. Bunu yaparken Tanrı acaba onlara nasıl bakıyor? Onların bu sözlerini nasıl dinliyor?"

Romanda Andrey kadar önemli olmasa da göze çarpan diğer bir kişilik de Nikolay Rostov'dur. Genel ülke ve insanlık sorunlarını düşünen Andrey'den farkı, barış zamanında çiftliğinden, savaşta ise Pavlograd alayından başka bir şey düşünmemesidir. And-

rey'in yazgısı tüm ülkenin yazgısını, Rostov'un ki ise orta sınıf bir toprak ağasının yazgısını yansıtır. Buna karşın, Nikolay Rostov, gerçek bir yurtsever ve kahraman, iyi bir askerdir. Ona göre, insan ya düşmanı yenmeli, ya da ölmelidir.

Ordu geri çekilirken köprüyü yakma emrini aldığı anda sevinir. "Komutan görsün bakalım, korkak mıyım, değil miyim" diye düşünür. Ancak ilk kez Fransızların top ateşi altına girdiğinde ölüm korkusunun ne olduğunu anlar:

"İşte ölüm tam üzerimde, çevremde... Bir ân... Sonra bir daha güneşi, bu suyu, bu dar geçidi göremeyeceğim... Allahım! Şu göklerde olan Sen, kurtar, bağışla, koru beni!.. Her şey bitti; ama ben korkağın biriyim, evet, korkağın biriyim."

Tehlike geçtikten sonra, bu kez de diğer insanların kendisinin korktuğunu fark edip etmediklerini düşünür.

Bir sonraki savaşta ise, süvariler dörtlüye hücumla kalktığı anda, önceleri çok coşkulu ve neşelidir. Tüm istediği, karşısına çıkan düşmanları kılıcıyla biçmektir. Ancak atı yere devrildiğinde artık savaş alanında tek başına kalmıştır. Karşısında Fransızları görünce şaşırır, biraz önceki coşkusu, bir anda korkuya ve şaşkınlığa dönüşür:

"Kim bunlar? Neden koşuyorlar? Hem neden? Beni öldürmek için mi? Herkesin bu kadar sevdiği beni mi öldürecekler?"

Daha sonra var gücüyle oradan kaçmaya başlar:

"Şimdi... savaşmak isteğiyle değil, köpeklerden kaçan bir tavşan gibi kaçıyordu. Bütün varlığını tek, bölünmez bir duygu sarmıştı: Gençliğini, mutlu yaşamını kaybetmek korkusu!.. Sırtından aşağıya soğuk bir terin döküldüğünü hissediyordu. 'Bir yanlışlık olmalı, beni öldürmek istemeleri imkânsız bir şey' diye düşündü."

Tolstoy, daha önceki eserlerinde olduğu gibi, cesaretle korkunun bir ânda yer değiştirmesi olgusunu, burada da gerçekçi bir biçimde ortaya koymuştur.

Daha sonra Rostov'un bu olayı arkadaşlarına tamamen farklı biçimde anlatmasını, Tolstoy hoşgörüsüyle karşılamakta, onu yalancılıkla itham etmemektedir. Çünkü bu tür olayları dinleyenler kahramanca öyküler duymak istemektedirler. Rostov da onlara duymak istediklerini söyler.

Rostov, duyarlı bir insan olarak, barış yapıldıktan sonra iki imparatorun kadeh kaldırdıklarını, karşılıklı olarak cesur erlere madalya verdiklerini görünce içinde bir kuşku uyanır. Daha önce hastanede gördüğü manzaralar gözünün önüne gelir.

“O koparılmış eller, ayaklar, öldürülen insanlar ne işe yaramıştı? Bazen gözünün önünden göğsüne nişan takılmış olan Lazarev'le, cezalandırılan ve suçu bağışlanamayan Denisov geçiyordu ki, bunları düşündüğünü fark edince korku içinde kalıyordu.”

Ancak aynı Denisov, birkaç dakika sonra bir subaya şöyle bağırmaktadır:

“Biz diplomat değiliz, askerîz, işte o kadar... Ölmemizi emrederlerse ölürüz, ceza verirlerse... demek ki suçlusun! Bu konularda fikir yürütmek bize düşmez. Hükümdarımızın keyfi Bonapart'ı imparator olarak tanımak ve onunla bir anlaşma yapmak istiyorsa, demek öyle gerekiyor... Bizim işimiz görevimizi yerine getirmek, kılıç savurmak ve düşünmemek. İşte hepsi bu kadar!”

Tolstoy burada askerlikte mantık yürütülemeyeceğini, insanın akıllı almasa dahi askerlikte her emri yerine getirmesi gerektiği kuralını ve bu yönde koşullandırılmasını biraz da alaycı bir biçimde vurgulamaktadır.

Rostov'un askerlikteki yaşamını Tolstoy şöyle anlatır:

"...Kadınların arasında bulunmak, ona bir erkek için küçük düşürücü görünüyordu. Balolara, kadınların bulunduğu toplanılara, sanki oralara gitmeyi hiç istemiyormuş gibi tavır takınarak gidiyordu. Yarışlar, İngiliz Kulübü, Denisov'la içki âlemleri, "oraya" gitmek... Bütün bunlar bambaşka işlerdi! Genç bir süvarinin şânına yaraşır şeylerdi."

Tolstoy, asker yaşamının özünü tembelliğin oluşturduğunu öne sürer:

"Eğer insan, boş durduğu halde yararlı olduğunu, görevini yerine getirdiğini hissedebilseydi, o zaman ilkel mutluluğun bir yönüne tekrar kavuşabilirdi. İşte böyle zorunlu, ama kusur sayılmayan bir tembellikten bütün bir asker sınıfı yararlanmaktadır. Askerlik görevinin de en çekici yönünü, bu zorunlu ve kusur sayılmayan tembellik meydana getirir."

Aslına bakılırsa, bu tür bir subay yaşamı, tüm Rus edebiyatında her zaman rastlanılan bir yaşamdır ve Tolstoy'un bunu genellemekle hatâ yaptığını ileri sürmek güçtür.

Yüzbaşı Tuşin'i, Tolstoy, halkın temsilcisi olarak betimler. Bu, alçak gönüllü, yaptığı kahramanlıkları sıradan bir görev olarak gören bir subaydır. Kahramanca davranmasının nedeni, üstlerinin emirlerinin kendisine ulaşmamasıdır. Bu nedenle de yaptığı kahramanlığa karşı üstlerinden ödül almak yerine, emirleri yerine getirmediği için azar işitir. Ancak olaya tanık olan prens Andrey'in müdahalesiyle haklı olduğu anlaşılır. Bu, aynı zamanda prens Andrey'in gerçekleri görmesini de sağlayan bir olaydır. Artık ünlü bir komutan olmak hayalinden vazgeçerek, kendisini halktan gelen insanlara daha yakın hissetmeye başlamıştır. Tolstoy'un bu olayda vurgulamak istediği, ordu yönetiminin halktan gelen er kesiminden ve onu temsil edenlerden ne denli uzak olduğudur.

Romanın kahramanlarından Vasiliy Denisov, o dönemde Fransızlara karşı savaşılan tanınmış çeteci Davidov'un birçok özelliğini taşımaktadır. Onun aracılığıyla Tolstoy, Rus ve dünya edebiyatında çete savaşlarının gerçek anlam ve önemini ilk kez göstermektedir. Yazar, 1812 yılındaki çete savaşlarında, "Savaş ve Barış"ın önsözünde K. Lomunov'un belirttiği gibi, savaş konusunda o zamana kadar kabul edilen anlayışı kökten değiştiren bir özellik, ordu ile halkın el ele verişinden doğan bir birlik görmektedir.

"Bu tür bir savaşla ilk kez karşılaşan Napolyon, Kutuzov'a da, İmparator Aleksandr'a da savaşın tüm kurallara aykırı yapıldığından yakınıyordu... Sanki insanları öldürmek için ayrı bir kural varmış gibi..."

Lomunov'un önsözde belirttiğine göre, o dönemde piyade olsun, süvari olsun, büyük ya da küçük olsun, toprakla ya da ayı tuzaklarıyla olsun, düşmanla çarpışan yüzlerce çete vardı. "Çeteci kuvvetlerin tüm gücü, hiç beklenmedik bir anda ortaya çıkmalarında ve kolay kolay yakalanmamalarında..."

Tolstoy, savaş karşıtı bir yazar olmasına karşın, 1812 yılında Napolyon'a karşı yapılan savaşı onaylamaktadır. Çünkü bu yapılan, bir istilâ hareketine karşı koymayı gerektiren özgürlük savaşıdır.

Ancak Tolstoy bu savaşın insanlara getirdiği felâketin boyutlarını ve bunun bir insanlık suçu oluşturduğunu da açıkça ortaya koymaktadır:

"Milyonlarca insan birbirine karşı öyle sayısız kötülüklerde bulundular, birbirlerini o kadar aldattılar, birbirlerine o kadar çok ihanet ettiler, o kadar çok hırsızlık, sahtekârlık yaptılar, öylesine çok sahte para basıp piyasaya sürdüler, binalara kundaklar sokup yangın çıkardılar, o kadar çok cinayet işlediler ki, dünyanın tüm mahkemeleri çağlar boyu çalışsalar, yine de bunca suçu bir araya

toplayamazlardı; oysa o süre içinde bu suçları işleyen insanlar bunları cinayet saymadılar.”

“Bizler için Napolyon hırslıdır, Aleksandr azimlidir, İngiltere'nin politikası kurnazcadır, Prens Oldenburg gücenmiştir diye, milyonlarca Hristiyanın birbirlerini öldürmeleri, birbirlerine işkence etmeleri anlaşılacak şey değildir.”

Tolstoy'a göre, savaşın sonucunu belirleyen etkenlerden birisi de harekât planlarıdır. Ancak harekât planının iyiliği ya da kötülüğü savaşın sonucuyla doğrudan bağlantılıdır:

“Savaş kazanılmazsa, en kusursuz, en inceden inceye düşünülmüş harekât planı bile kötü görünür ve askerlik uzmanları onu ciddiyetle eleştirir. Ama savaş kazanılırsa, en kötü harekât planı ve en saçma emirler bile çok yerinde görülür. Hattâ birçok ciddî insan oturup bu kötü emirlerin ne kadar doğru olduğu kanıtlamak için ciltlerle kitap yazar.”

Tolstoy savaşta ordunun sayısal üstünlüğünün çok önemli olmadığını, bu ordunun savaşı kazanmak için moralli ve inançlı olması gerektiğini vurgular:

“Askerlikte de ordunun gücü, kitlenin başka bir şeye, bir X'e çevrilmesidir. Tarihte bir ordunun gücü ile kitlesi, yani erlerinin sayısı arasında bir ilgi bulunmadığını gösteren sayısız örnekleri, hattâ bazen küçük birliklerin büyük birlikleri yendiklerini saptayan askerlik bilimi, ordunun gücünü bir ânda birkaç katına çıkaran o bilinmeyen etkinin varlığını belirsiz olarak kabul eder... Bu X ordunun moralidir; yani orduyu meydana getiren tüm insanların dâhi olsun olmasın, komutası altında oldukları kişilerin yönetiminde dövüşüp dövüşmediklerine, üçer ya da ikişer saf halinde durup durmadıklarına, balyozlarla mı, yoksa dakikada otuz mermi atabilen tüfeklerle mi savaştıklarına bak-

maksızın, canlarını esirgemedi tehlikeye atılmak için az ya da çok büyük istek duymasındır. Kavgada kazanmak için en yararlı duruma gelmeyi başaranlar, dövüşmek için en büyük isteği duyanlardır. Ordunun morali, kitleyi birkaç katına çıkaran, yani gücünü oluşturan şeydir.”

“Bazen ‘ön saflarda yolum kesildi’ diye bağırarak kaçmaya çalışan bir korkak değil de, ‘Hurra!’ diye bağıran neşeli, cesaretli biri bulunursa, Schongraben’de olduğu gibi, beş bin kişilik bir kuvvet, otuz bin kişiye bedeldir! Bazen de elli bin kişilik kuvvet Austerlitz’de olduğu gibi, sekiz bin kişilik bir kuvvetin önünden kaçar.”

Roman o dönemde tüm dünyada büyük yankılar uyandırmış, başta Flaubert olmak üzere özellikle Batı’da çok beğenilmiştir. Ancak Rus edebiyat çevrelerinde sert tartışmalara neden olmuş, Çar yanlıları Tolstoy’u 1812 yılındaki kahramanca savaşı tarihsel yönden saptırmakla suçlamışlardır.

Yukarıda ele alınan tüm yapıtlardaki savaş ve askerliğe ilişkin görüşler, yandaş bulduğu kadar eleştirilere de neden olmuş, milliyetçi duyguların yükseldiği, Rusya’nın çarlık, kilise ve ordu üçlüsü tarafından baskı altına alındığı dönemde Tolstoy sert bir biçimde eleştirilmiştir. Ancak koşullar göz önüne alındığında Tolstoy’un görüşlerinin o dönem için son derece radikal olduğuna, özellikle “savaş ve askerlik üzerine” adlı yapıtının ancak yurt dışında yayımlanabildiğine, yazarın bu konularda hiç taviz vermediğine dikkat çekmek isteriz.

Bu görüşlerin günümüzde bile yenilikçi sayılabileceği ve eleştirilebileceği, ancak Tolstoy’un okuyucularca pek bilinmeyen bir yönünü ortaya koyduğu gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir kanısındayız.

"...İlk atışı kalabalığı oluşturanların başları üzerine yapmanızı emrediyorlar. Ancak kalabalık dağılmıyor ve giderek daha yüksek sesle bağırıyor; ve işte sana başlarının üzerine, havaya değil, doğrudan kalabalığın ortasına ateş etmen emrediliyor.

Sana bu atıştan doğacak sonuçlardan sorumlu olmadığın daha önce telkin edilmişti. Ama sen, kanlar içindeki insanın senin açtığın ateşle yere düştüğünü, başkası tarafından değil senin tarafından öldürüldüğünü, ateş etmeyebileceğini ve o zaman da o insanın ölmeyeceğini biliyorsun.

Ne yapman gerekiyor?

En azından silâhını indirir ve o ânda kardeşlerine ateş açmayı reddedebilirsin. Ama yarın yine aynı şey olabilir. Bu nedenle de, istesen de istemesen de iyice düşünmen ve seni silâhsız kardeşlerine ateş etmek zorunda bırakan 'asker' sıfatının ne olduğunu kendine sorman gerekiyor."

"...yönetim ve yönetime nüfuz eden ve başkalarının emeğiyle yaşayanlar için, çalışanlar üzerinde hâkimiyet kurmaya yarayan bir araç gereklidir; bu araç ise ordudur. Dış düşmanlara karşı savunma, yalnızca bahanedir. Hükümetler kendi halklarını ve diğer ulusu tahrik etmekte, daha sonra da ulusun refahı ya da savunması için savaş ilânından başka bir çıkış yolu yokmuş görüntüsü vermekte ve bu savaş yine generaller, subaylar, tüccarlar ve genelde de zengin sınıflar için yararlı olmaktadır."

"...niçin Ermeniler ve Türkler şimdi birbirini kesiyor ve acı çekiyorlar? Niçin Türkiye'den kalacak mirasın kendi payına düşecek kısmı için endişelenen İngiltere ve Rusya Ermenilerin kanlı savaşlarına son vermeyip bekliyorlar? Ya Çin-Japon, Türk, Alman, Fransız savaşları? Ya boyun eğmiş ulusların, yani Ermenilerin, Polonyalıların, İrlandalıların öfke dolu kını! Ya tüm ulusların savaş hazırlıkları? Tüm bunlar yurtseverliğin meyveleri. Bu duygu yüzünden denizleri dolduracak kadar kan döküldü ve insanlar bu eskiden kalma, modası geçmiş kalıntılardan kurtulamadıkları takdirde daha çok kan dökülecektir."

Lev Nikolayeviç Tolstoy

ISBN: 978-975-6790-64-9

9 789756 790649